

FYLKESMANNEN I
MØRE OG ROMSDAL

Frå Dyregod-dagane i Batnfjorden.

Kommunebilde

Gjemnes kommune

Eit grunnlagsdokument for dialog mellom Gjemnes kommune og Fylkesmannen
i Møre og Romsdal

25.02.2014

Utgitt av Fylkesmannen i Møre og Romsdal

Dokument ferdigstilt 25.02.2014

Ansvarleg redaktør : Assisterande fylkesmann Rigmor Brøste,

Redaksjon/Kontaktpersonar:

Sveinung Dimmen, samordnar, Fylkesmannen i Møre og Romsdal tlf: 71 25 84 20 / 48 14 90 56
epost: sveinung.dimmen@fylkesmannen.no

Vidar Myklebust, kommunikasjonsrådgivar, Fylkesmannen i Møre og Romsdal, tlf 71 25 84 19 / 918
28 322 epost: vidar.myklebust@fylkesmannen.no

Rigmor Brøste, assisterande fylkesmann i Møre og Romsdal, tlf 71 25 84 14 / 926 59 401, epost:
rigmor.broste@fylkesmannen.no

For meir informasjon sjå: <http://fylkesmannen.no/More-og-Romsdal/>

Innhald

Forord.....	5
Kap. 1 – Innleiing.....	6
1.1 Innhald/struktur i dokumentet	6
1.2 Kort om Fylkesmannens rolle og funksjon	8
1.3 Forankring i strategiplanen og i embetsoppdraget	10
1.4 Fylkesmannen sine satsingar på tvers av fagavdelingane	10
1.5 Kort om Gjemnes kommune.....	12
Kap. 2 - Lokal samfunnsutvikling og kommunesamordning	14
2.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet	14
2.2 Kommuneplanlegging som politisk og administrativt styringsverktøy.....	15
2.3 Folkehelse	19
2.4 Betre oppvekst – felles innsats for barn og unge.....	22
2.5 Kommuneøkonomi og økonomistyring.....	24
2.6 Interkommunalt samarbeid	26
Kap. 3 – Justis- og beredskap	28
3.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet	28
3.2 Samfunnstryggleik og beredskap.....	28
3.3 Klagesaker etter plan- og bygningslova.....	30
3.4 Vergemål.....	31
Kap. 4 - Miljøvern og arealforvaltning	32
4.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet	32
4.2 Forvaltning av arealressursane gjennom kommunal arealplanlegging	33
4.3 Naturvern.....	34
4.4 Forureining.....	35
Kap. 5 – Landbruk.....	38
5.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet.....	39
5.2 Landbruk og bygdeutvikling	41
5.3 Forvaltningsoppgåver på landbruksområdet	42
Kap. 6 – Oppvekst og utdanning.....	44
6.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet	44
6.2 Barnehage.....	45
6.3 Grunnskule.....	47

Kap. 7 – Helse og sosial	51
7.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet	51
7.2 Kommnehelse	52
7.3 Pleie og omsorg	54
7.4 Sosialtenesta	57
7.5 Barnevern	59
7.6 Gjennomføring av helsehjelp eller omsorgstenester med tvang	60
7.7 Psykisk helsearbeid	62
7.8 Rusfeltet	63
Kap. 8 – Oppsummering	65
8.1 Generelt	65
8.2 Vidare dialog og samarbeid	65
Vedlegg	67

Forord

Kjære politikarar og leiarar i Gjemnes kommune!

I Møre og Romsdal ønskjer Fylkesmannen å besøke alle 36 kommunane i perioden 2013-2015 for å kunne gjere jobben som bindeledd mellom kommunane og sentrale styresmakter enda betre. På våre kommunebesøk er det formannskapet og øvste administrative leiing i kommunane vi ønskjer å ha ein dialog med.

I forkant av kvart kommunebesøk vert det utarbeidd eit kommunebilete som beskriv korleis vi ser på kommunen og korleis den utfører sine oppgåver innan dei ulike fagområda.

Etter kvart kapittel er det laga såkalla «dialogpunkt» med spørsmål som kommunen å ta med seg i sitt vidare arbeidet med kvalitetsutvikling av tenestene. Det er også meininga at vi tek fatt i nokre av desse dialogpunkta som grunnlag for diskusjonen. Kva for punkt som vert diskutert er også opp til den einskilde kommune.

Vi har ei felles målsetting om å tilby gode tenester til våre innbyggjarar i Møre og Romsdal, og vi ønskjer å vere ein medspelar for kommunane. At vi kjenner betre til kvarandre, våre ulike roller og oppgåver trur vi vil bidra til nettopp dette. Spesielt er vi opptatt av satsingsområda *folkehelse* og *barn og unge sine oppvekstvilkår*. Det er ei av årsakene til at vi etterspør representantar frå Ungdomsrådet, og ønskjer å høyre kva dei er opptekne av.

Vi ser fram til besøket i Gjemnes kommune.

Lodve Solholm

Lodve Solholm

Kap. 1 – Innleiing

- *Om innhald/struktur i dokumentet*
- *Kort om Fylkesmannens rolle og funksjon, med søkelys på dialog og samarbeid med kommunane*
- *Forankring i strategiplanen og i embetsoppdraget*
- *Om overordna prioriteringar og satsingar på tvers av fagavdelingane*

1.1 Innhald/struktur i dokumentet

Kommunebilde for Gjemnes vil inngå som eit viktig grunnlag for nærare samarbeid og dialog mellom Fylkesmannen og kommunen. Dokumentet er forankra i Fylkesmannens embetsoppdrag. Målet med dokumentet er at kommunen og Fylkesmannen saman kan ha dialog om ulike utfordringar og korleis ein saman kan kome fram til betre løysingar for innbyggjarane i Møre og Romsdal.

Kommunebildet vil saman med kommunestatistikk og andre aktuelle grunnlagsdokument vere eit naturleg utgangspunkt for Fylkesmannens opplegg for samordna kommunebesøk i den aktuelle kommunen. Dokumentet vil bli oppdatert/revidert i samband med dette.

Innhaldsmessig rettar dokumentet søkelys mot følgjande tema:

- Regional og kommunal samfunnsutvikling - plansamordning
- Kommunal og beredskap
- Helse- og sosial
- Oppvekst og utdanning
- Miljøvern og arealforvaltning
- Landbruk

Tema/kapittelinnending avspeglar i hovudsak strukturen i fagavdelingane hos Fylkesmannen. For kvart tema blir presentasjonen bygd opp rundt tre hovudpunkt:

- ***Fylkesmannen sine fokusområde***
  - *omfattar relevante og konkrete forhold for Fylkesmannens kontakt med kommunane i fylket med utgangspunkt i statlege forventningar og politikk*
- ***Fylkesmannen sitt bilde av kommunen***
  - *omfattar ei kort oppsummering av Gjemnes kommune sin status i forhold til Fylkesmannens fokusområde og eventuelle andre relevante forhold*
- ***Dialogpunkt***
  - *omfattar forhold der Fylkesmannen ønskjer ein dialog med kommunen*

Som vedlegg til dokumentet er det m.a. tatt med aktuelle lenker til:

- Statistikk
- Tabellar/figurar/kart
- Planar/dokument m.m.

Det er viktig å understreke at kommunebildet frå Fylkesmannen si side ikkje er meint som eit uttømande bilde av kommunen, men at dokumentet rettar søkelyset mot forhold der kommunen har eit handlingsrom eller utviklingspotensial som det er viktig å ha dialog om. Dokumentet reflekterer vårt inntrykk av kommunen på overordna nivå, og er meint å gi ei rask, samla oversikt over ulike utfordringar kommunen står over for. Dei ulike punkta kan elles i ulik grad vere kvalitetssikra, og vil heller ikkje representere ein fasit eller objektivt syn på situasjonen i kommunen.

Oversikt over nye og endra statlege styringssignal retta mot kommunane er tilgjengeleg på Fylkesmannens heimeside <http://www.fylkesmannen.no/More-og-Romsdal/> Møre og Romsdal fylkeskommune har utarbeidd ein “statistikkpakke” til kvar kommune med tilrettelagt informasjon om utvalte utviklingstrekk for kvar kommune i fylket, og spesielt utvikla med tanke på kommunane sitt planarbeid: <http://mrfylke.no/kommunestatistikk>

Fylkesstatistikk for Møre og Romsdal, RISS og TEMP er andre publikasjonar frå fylkeskommunen som kan vere tenleg som kunnskapsgrunnlag til planarbeidet <http://mrfylke.no/Tenesteomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/Fylkesstatistikk>

1.2 Kort om Fylkesmannens rolle og funksjon

Lodve Solholm er fylkesmann i Møre og Romsdal frå 01.10.2009. Rigmor Brøste er assisterande fylkesmann.

Fylkesmannen er Kongen og Regjeringa sin fremste representant i fylket og utfører mange og svært allsidige forvaltningsoppgåver for staten (dei ulike departementa).

Lodve Solholm

Oppgåvene er grovt sett tredelte:

- å setje i verk Regjeringa/Stortinget sin politikk ute i kommunane/fylkeskommunen
- å samordne staten sin politikk/verksemd mot kommunane
- å passe på at innbyggjarane får den rettstryggleiken dei har krav på

Rigmor Brøste

Fylkesmannen har både reine fagoppgåver (for fagdepartement /direktorat) og meir generelle/samordna statsoppgåver. Alle oppgåvene er i det vesentlege retta mot kommunane i fylket:

- formidling av statlege styringssignal
- fordeling av statlege tilskotsordningar
- klagesaksbehandling over kommunale og fylkeskommunale vedtak etter div. særlover
- tilsyn etter div. særlover

Fylkesmannen har oppgåver innanfor fleire fag- og forvaltningsområde

- miljø
- landbruk
- oppvekst og utdanning
- helse og sosial
- planlegging og byggesak
- kommunal organisering og tenesteyting

Fylkesmannsinstruksen har meir om oppgåvene til embetet

<http://www.regjeringen.no/nn/dep/fad/dokument/proposisjonar-og-meldingar/Odelstingsproposisjonar/20002001/otprp-nr-84-2000-2001-.html?id=123802>

Fylkesmannsembetet i Møre og Romsdal har om lag 130 tilsette er lokalisert i Fylkeshuset i Molde. Embetet er frå 01.01.2014 organisert i to stabseiningar og fem fagavdelingar.

Stabseiningane:

- **Administrasjon**, med arbeidsoppgåver knytt til økonomi, personal, IKT, arkiv og service.
- **Informasjon og kommunal samordning**, med arbeidsoppgåver knytt til intern og ekstern informasjon, plansamordning etter plan- og bygningslova, kommuneøkonomi og økonomistyring, tverrfaglege prosjekt og satsingar, interkommunalt samarbeid m.v.

Fagavdelingane:

- justis- og beredskapsavdelinga
- helse- og sosialavdelinga
- landbruksavdelinga
- miljøvernavdelinga
- oppvekst- og utdanningsavdelinga

Nytt organisasjonskart fra 01.01.2014 Fylkesmannen i Møre og Romsdal

Lenke til Fylkesmannens heimeside: <http://fylkesmannen.no/More-og-Romsdal/>

1.3 Forankring i strategiplanen og i embetsoppdraget

Fylkesmannen i Møre og Romsdal har vedtatt ein eigen *Strategisk plan 2012 – 2016*; sjå <http://fylkesmannen.no/fagom.aspx?m=59276&amid=3599318>

Strategiplanen er ei felles plattform som viser retning for arbeidet i planperioden. Planen skal ligge til grunn for det daglege arbeidet og verksemdplanar i avdelingane. Strategiplanen kan òg tene som nyttig informasjon til brukarar og samarbeidspartar, og vil vere ei viktig plattform i arbeidet med dei kommunevise kommunebilda.

Strategiplan 2012-2016:

Strategiplanen tar utgangspunkt i følgjande verdiar og visjonar:

- **Verdiar:** Rettferdig, Kompetent, Open og engasjert
- **Visjon:** Trygg framtid for folk og natur

Planen rettar vidare søkelys mot følgjande tre hovudmål:

- **Setje i verk statleg politikk** – omfattar formidling og iverksetting av statleg politikk og forventningar til kommunane på tvers av alle politikkområde.
- **Samordning** - omfattar samordning av statleg og kommunal forvaltning og medverknad til samarbeid mellom regionale statsetatar og andre regionale aktørar.
- **Retttstryggleik** – omfattar fremjing av retttstryggleik for einskildmenneske og fellesskap, med vekt på likeverd.

Embetsoppdraget er ei oversikt over Fylkesmannens totale oppgåveportefølje fordelt på dei ulike departementa; sjå <http://www.fylkesmannen.no/hovedEnkel.aspx?m=69600>

1.4 Fylkesmannen sine satsingar på tvers av fagavdelingane

Fylkesmannsinstruksen slår m.a. fast at Fylkesmannen skal:

- medverke til samordning, forenkling og effektivisering av den statlege verksemda i fylket
- arbeide for best muleg samarbeid mellom kommunane, fylkeskommunen og den lokale statsforvaltninga
- bistå statlege etatar med behandlinga av spørsmål som blir tatt opp med kommunane eller fylkeskommunen

Fylkesmannens samordningsansvar gjeld tverrsektoriell samordning av statlege styringssignal retta mot kommunesektoren, og omfattar samordning mellom sektorar og mellom forvaltningsnivå.

Samordningsansvaret gjeld også i forhold til statlege etatar i fylket som er plassert utanfor fylkesmannsembetet, og som har eit oppfølgingsansvar overfor kommunesektoren

Det er ein føresetnad at fylkesmannsembetet i sin kontakt med kommunane opptre samordna, det vil seie at embetet skal framstå som ei samla eining på tvers av fagavdelingane.

Som eit ledd i dette vil det vere behov for ulike typar samordning:

- Gjennom **fagleg samordning** skal Fylkesmannen samordne enkeltsektorar og søke løysingar som kan ligge i skjæringspunktet mellom ulike sektorinteresser
- Gjennom **kommunesamordning** blir styringssignal samordna for å sikre lokalt handlingsrom og samsvar mellom oppgåver og økonomisk rammer

Fylkesmannen sin kommuneretta samordningsaktivitet er forankra i statens overordna mål for styring av kommunesektoren; jf. omgrepa *rammestyring* og *lokal handlefridom*.

Kommunen skal fungere i spenningsfeltet mellom lokalsamfunnets behov for å styre eiga utvikling og statens behov for å implementere nasjonal politikk på lokalt nivå og med lokal medverknad. Kommunen skal altså kunne ivareta både ein sjølvstyrefunksjon og ein forvaltningsfunksjon. Kommunen sine muligheter til å gjere lokale politiske prioriteringar er eit sentralt mål for fylkesmannens samordningsverksemd. Den kommunale handlefridomen skal også sikrast ved at summen av oppgåvene den enkelte kommune blir pålagt ikkje skal overstige ressursane.

Det er særleg viktig at mål og prinsipp for kommuneretta samordning blir lagt til grunn i samband med Fylkesmannens verksemd på følgjande tema-/saksområde – og også i forhold til koplingar mellom desse:

- samordning av enkeltsaker
- kommunal økonomi
- tildeling av skjønstilskot
- medverknad til kommunal planlegging
- kommunale organisasjonsspørsmål
- omstilling i kommunane

1.5 Kort om Gjemnes kommune

- Besøksadresse: Rådhuset Batnfjordsøra
- Postadresse: 6631 Batnfjordsøra
- E-post: post@gjemnes.kommune.no
- Telefon: 71 29 11 11
- Kommunens heimeside: <http://www.gjemnes.kommune.no/>

Kommunen som samfunn

Gjemnes kommune ligg på Nordmøre, i grenselandet mellom kyst og innland. Kommunen har ei langstrakt kystlinje langs fjordarmene Kvernesfjorden, Batnfjorden og Tingvollfjorden. Kommunen grensar i vest mot kommunane Eide og Fræna, i sør mot Molde, i sør-aust mot Nesset, og i nord mot Tingvoll, Kristiansund og Averøy. Kommunen har eit samla areal på 382 km².

E-39 går gjennom kommunen og gjer at Gjemnes er sentralt plassert midt i nordfylket mellom byane Kristiansund og Molde. Kommunesenteret er tettstaden Batnfjordsøra inst i Batnfjorden. Med opninga av Krifast-sambandet i 1992 er kommunen tettare knytt til nabokommunane nordover. Det er elles kort reiseavstand både til Kristiansund lufthavn Kvernberget og Molde lufthavn Årø. Timeekspressen som trafikkerer strekninga mellom Volda og Kristiansund gir eit godt kollektivtilbod nord-sør i fylket.

Gjemnes kommune hadde pr. 01.01.2013 eit folketal på 2.557. Berre 21.3 prosent av befolkninga er busett i tettbygde område (mot 69.2 prosent for fylket samla). Kommunen har den siste 10-årsperioden (2003 - 2013) hatt nedgang i folketallet (-3,8 prosent mot +6,2 prosent for fylket samla). Perioden 2012 - 2013 viser nedgang i folketallet (nedgang på -0.9 prosent mot +1.1 prosent for fylket samla). Tal for same periode viser negativ innanlands nettoinnflytting (-37), medan talet på nettoinnvandring frå utlandet er positiv (+17). Innvandrarbefolkninga i prosent av det samla folketallet i kommunen ligg litt under tala for fylket samla. Fordelinga av befolkninga på aldersgrupper viser at kommunen for gruppa 0 – 19 år ligg litt under fylkesgjennomsnittet (24.6 mot 25.2 prosent. Andelen av gruppa 70 år og eldre ligg tilsvarande litt over tala for fylket samla (12.5 mot 11.8).

Næringslivet i Gjemnes har tradisjonelt sett vore knytt til primærnæringane landbruk og skogbruk. Nye næringar har etter kvart kome til og næringslivet omfattar i dag ei rekke ulike bransjar knytt til industri, handel, offentleg og privat tenesteyting m.m. Tal for næringsliv og sysselsetting viser at primærnæringane landbruk og skogbruk framleis er viktige næringsvegar i kommunen; 14.6 prosent mot 4.3 prosent for fylket samla.

Kommunen har ei arbeidsplassdekning på berre 61 prosent. Tal for 4. kvartal 2012 viser at kommunen har vesentleg større ut- enn innpendling. (49.9 mot 17.4 prosent målt i forhold til talet på busette i kommunen). Molde er den klart viktigaste pendlingskommunen med Kristiansund som ein god nr 2 – dette omfattar både inn- og utpendling. (Kjelde: SSB og Fylkesstatistikk for Møre og Romsdal 2013)

Merk: Fylkeskommunen har utarbeidd ein kommunestatistikk med grafiske presentasjonar av aktuelle data på kommunenivå, kommunen samanlikna med andre kommunegrupper, fylket og landet; <http://mrfylke.no/Tenesteomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/Kommunestatistikk>

Kommunen som organisasjon

Politisk organisering

- Kommunestyret i Gjemnes har 17 medlemmer; sjå <http://innsyn.gjemnes.kommune.no/utvalg/Details/2>
  - Odd Steinar Bjerkeset frå KrF er ordførar i inneverande valperiode (2011 – 2015); e-postadresse: odd.steinar.bjerkeset@gjemnes.kommune.no
  - Leif Ståle Engdahl frå Høgre er varaordførar; e-post lengdahl@online.no
- Formannskapet har 5 medlemmer; sjå <http://www.gjemnes.kommune.no/politikk/gjemnes-formannskap-2011-2015.aspx>

Formannskapet ivaretar drifts- og forvaltningsoppgåver som til ei kvar tid er knytt til drifta av kommunen, og som ikkje er delegert til rådmannen. Formannskapet er utval for økonomi-, administrasjon og plansaker. Utvalet behandlar klagesaker som ikkje gjennom lova er lagt til andre råd, utval eller til Fylkesmannen.

Kommunen har vidare ei rekke råd og utval; sjå <http://innsyn.gjemnes.kommune.no/utvalg/AllUtvalg>

Administrativ organisering

Birgit Eliassen er rådmann i Gjemnes kommune.

E-post: birgit.eliassen@gjemnes.kommune.no

tlf: 71 29 11 02 – 930 11 258

Rådmannen har ein eigen stab med personalsjef og økonomisjef.

For meir om administrativ organisering; sjå

<http://www.gjemnes.kommune.no/aktuelt/kontakt-oss/>

Kap. 2 - Lokal samfunnsutvikling og kommunesamordning

- Kommuneplanlegging som politisk og administrativt styringsverktøy
- Kommuneøkonomi
- Folkehelse
- Betre oppvekst – felles innsats for barn og unge
- Interkommunalt samarbeid

2.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet

Med utgangspunkt i viktige regionale og kommunale utviklingstrekk blir søkelyset i det følgjande retta mot kommunen si rolle som samfunnsutviklar og som tenesteleverandør. Kommunal planlegging vil i tråd med dette vere eit viktig utviklings- og styringsverktøy – både for kommunen som samfunn og kommunen som organisasjon.

Fylkesmannen har fleire roller og oppgåver innan planlegging etter plan- og bygningslova (pbl). Ei viktig oppgåve i planprosessar er å formidle nasjonal politikk innanfor viktige fagområde, der arealpolitikk og miljøvern, landbruk, helse, oppvekst og samfunnstryggleik står sentralt. Fylkesmannen skal sjå til at nasjonale og regionale omsyn blir ivaretatt i planarbeidet, og elles også sikre at kommunale vedtak i plan- og byggesaker er i samsvar med gjeldande lovverk. Vidare har Fylkesmannen ansvar for behandling av klager på kommunale vedtak i plan- og byggesaker etter lova. Fylkesmannen har og rolle som meklar i plansaker der det ligg føre motsegn. Fylkesmannen har eit særleg ansvar for å orientere om det økonomiske opplegget for kommunesektoren og rettleie kommunane i økonomisk planlegging og forvaltning. Fylkesmannen har også ei viktig oppgåve knytt til lokal omstilling og fornying i kommunesektoren.

Dei 36 kommunane i Møre og Romsdal viser stor variasjonsbreidde i forhold til demografi og busettingsmønster, næringsliv og økonomi, natur- og ressursgrunnlag, transport og samferdsel; sosiale og kulturelle forhold osv. Fylkeskommunen har eit overordna ansvar for regionalt samarbeid, regional utvikling og regional planlegging i dialog med kommunar og andre offentlege, frivillige og private aktørar. Viktig informasjon om Møre og Romsdal er samla i *Fylkesstatistikk 2013*, og vil kunne inngå som eit viktig arbeidsverktøy for kommunane, næringslivet og andre som har behov for oppdatert statistikk i sitt arbeid. Fylkeskommunen har på bakgrunn av dette også utarbeidd ein eigen kommunestatistikk; sjå <http://mrfylke.no/Tenestekomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/Kommunestatistikk>

Regional planstrategi 2012 – 2016 gjer nærare greie for viktige utviklingstrekk og hovudutfordringar i fylket, og inneheld oversyn over korleis dei prioriterte planoppgåvene skal følgjast opp vidare; sjå <https://mrfylke.no/Tenesteomraade/Plan-og-analyse/Regional-planlegging/Regional-planstrategi/Regional-planstrategi-2012-2016> Eit viktig mål med planstrategiarbeidet er å avklare regionale utfordringar og moglegheiter, samt prioritere viktige område for regional samhandling og planlegging i planperioden. Planstrategien skal også ivareta nasjonale forventningar og prioriteringar. Gjennom dette vil det kunne leggjast til rette eit tettare samarbeid mellom Fylkesmannen, regional statsforvaltning og fylkeskommunen om regional planlegging. Det kan også inngå som eit meir forpliktande styringsverktøy for å sjå utfordringar i fylket på tvers av kommunegrenser, forvaltningsnivå og sektorar. Vidare kan viktige satsingsområde og prioriteringar nedfelt i den regionale planstrategien vere med å opne opp for regionale tilpassingar knytt til Fylkesmannens embetsopdrag.

Fylkeskommunen skal utarbeide regionale planar for dei spørsmåla som er fastsette i den regionale planstrategien. Regionale planar kan gjelde for heile regionen, delar av regionen eller vere tematiske. Eit planspørsmål som har verknad for fleire kommunar er i utgangspunktet eit aktuelt tema for ein regional plan. Fylkesplanen er arena for samarbeid om langsiktig og strategisk planlegging i regionen. Med *Fylkesplan 2013-2016* <http://mrfylke.no/Tenesteomraade/Plan-og-analyse/Regional-planlegging/Fylkesplan/Fylkesplan-2013-20162> er søkelyset retta mot 4 prioriterte satsingsområde; *Kultur, Kompetanse, Verdiskaping og Samferdsel* - og 6 gjennomgåande perspektiv; *Barn og unge, Folkehelse, Universell utforming, Likestilling og inkludering, Internasjonalisering og Miljø og klima*.

2.2 Kommuneplanlegging som politisk og administrativt styringsverktøy

Den kommunale planlegginga skal etter plan- og bygningslova samordne både den fysiske, økonomiske, sosiale og kulturelle utviklinga. Kommunal planlegging er i lys av dette eit viktig verktøy for utvikling og styring både av kommunen som samfunn og kommunen som organisasjon.

Regional og kommunal planstrategi

Regional og kommunal planstrategi er innført som nye verktøy i plan- og bygningslova (pbl 2008). I samsvar med pbl § 10-1 skal er kommunane pålagt å utarbeide ein kommunal planstrategi i kvar kommunestyreperiode, og seinast eitt år etter konstituering av nytt kommunestyret. Formålet er å klargjere kva planoppgåver kommunen bør starte opp eller vidareføre for å legge til rette for ei ønska utvikling i kommunen. Fylkestinget skal i løpet av den same perioden vedta ein regional planstrategi som skal avklare dei regionale planbehova. Fylkeskommunen bør i samarbeid med kommunane her legge opp til eit

opplegg som sikrar samordning. Arbeidet med den kommunale planstrategien vil også kunne rette søkelys mot ei nærare drøfting og avklaring av behovet for interkommunalt samarbeid.

Nasjonale forventningar

Viktige føringar for arbeidet med regional og kommunal planstrategi er forankra i *Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging*, vedtatt av regjeringa 24.06.2011

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/veiledninger/2011/nasjonale-forventninger-til-regional-og-.html?id=649923> Forventningsdokumentet omfattar seks hovudtema:

- Klima og energi
- By- og tettstadutvikling
- Samferdsel og infrastruktur
- Verdiskapning og næringsutvikling
- Natur, kulturmiljø og landskap
- Helse, livskvalitet og oppvekstmiljø

Eit viktig prinsipp i den nye plan- og bygningslova (pbl 2008) er ei sterkare kopling mellom samfunnsdelen og arealdelen i kommuneplanen. Kommuneplanens samfunnsdel vil med utgangspunkt i den kommunale planstrategien gi overordna mål og føringar for utvikling av kommunen som samfunn og organisasjon. Dette dannar utgangspunkt for arealdelen som i neste omgang gir retning og rammer for den vidare fysiske detaljplanlegginga gjennom område- eller detaljregulering.

Kommuneplanen vil også etter behov gi grunnlag for utarbeiding av kommunedelplanar for bestemte område, tema eller verksemdsområde i kommunen. Kommuneplanarbeidet heng også tett saman med andre planprosessar, styringsystem og rapporteringsverktøy i kommunen. Kommuneplanen skal ha ein handlingsdel som viser korleis planen skal vidare følgjast opp i løpet av neste fire-årsperiode, eller meir, og skal gjennomgå ein årleg revisjon. Økonomiplanen etter kommunelova sin §44 kan inngå i handlingsdelen. Utfordringa for mange kommunar er å utvikle kommuneplansystemet til eit integrert og heilskapleg styringsverktøy for administrative og politiske vurderingar og prioriteringar. Arbeidet med den kommunale planstrategien vil her kunne inngå som eit viktig grep.

Gjennom arbeidet med kommunale planstrategiar ser vi også at kommunane i sterkare grad har retta søkelyset mot ei meir systematisk, tverrsektoriell og langsiktig planleggingstenking. Dette ser vi m.a. i forhold til tema som *folkehelse og levekår*. Med den nye Folkehelselova og med Samhandlingsreforma har kommunane m.a. fått eit større ansvar knytt til førebyggjande folkehelsearbeid. Folkehelse og levekår vil slik kunne løftast opp og inngå som eit gjennomgåande perspektiv i den kommunale planlegginga.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Kommunal planlegging som verktøy og rammeverk

- Kommuneplansystemet etter plan- og bygningslova
- Nasjonale og regionale føringar
- Kommunal planstrategi
- Kommuneplan med samfunnsdel og arealdel

Aktuelle temaområde for høyringsuttale frå Fylkesmannen i kommunale plansaker

- Planfaglege merknader; prosess og produkt
- Natur- og miljøvern; landskap, friluftsliv, strandsone, viltinteresser, vegetasjon
- Landbruk; jordvern, skogbruk, aktivt landbruk
- Samfunnstryggleik; ROS-analyse
- Barn og unge; Oppvekstmiljø, leikeplassar, trafikksikring
- Universell utforming; tilrettelegging, inkludering, deltaking
- Folkehelse; levekår, nærmiljø

Fylkesmannen har eit særleg ansvar for at nasjonal politikk blir formidla og følgd opp i behandling av kommunale og regionale planar

- legge auka vekt på rettleiing og tidleg medverknad i planarbeidet
- formidle tidleg og aktivt dei nasjonale forventningane og nasjonal politikk i den regionale og kommunale planlegginga

Motsegn skal om nødvendig brukast for å sikre at kommunane ikkje vedtar planar i strid med nasjonale og regionale interesser og for å få fram gode løysingar.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Status for gjeldande overordna planar: Kommuneplan for Gjemnes (samfunns- og arealdel) vart vedtatt av kommunestyret i september 2003. Kommunen har utarbeidd kommunal planstrategi for 2012 – 2016. Fylkesmannen har hatt denne på høyring; jf. høyringsuttale FMMR sak 13/271.

- Til høyringsutkastet hadde ikkje Fylkesmannen særlege merknader til dei prioriterte planoppgåvene som vart lista opp, men vi sakna ei tydelegare vurdering av planbehovet og status/evaluering av gjeldande planar. Gjemnes kommune vedtok sin planstrategi 25.6.2013 jfr. K-sak 35/13.
- Planstrategien viser ein gjennomgang av alle kommunale planar. Planstrategien foreslår m.a. at kommuneplanens arealdel skal reviderast i 2014 – 2015, medan samfunnsdelen skal reviderast i 2015-2016.
- Strategisk næringsplan vart vedtatt i 2012.

- Kommunen er med i det interkommunale arbeidet med ein regional plan for sjøareala.
- Lokalisering av nytt sjukehus for Nordmøre og Romsdal er under utgreiing. Eit av alternativa er i Gjemnes. Aktuelle areal blir vurdert i eigen kommunedelplanprosess.
- Fylkesmannens planstatistikk for 2013 viser at Gjemnes kommune synest å ha liten aktivitet på plansida; berre 3 saker knytt til kommune(-del)planar og 6 til reguleringsplanar har vore til høyring i løpet av året. Kommunen ligg derimot høgt på statistikken over dispensasjonssøknader etter plan- og bygningslova; dette omfattar 24 søknader i forhold til dispensasjon frå kommuneplan og 2 søknader i forhold til reguleringsplan. Både kommunane og Fylkesmannen har felles interesse av at det blir færre dispensasjonar etter plan- og bygningslova.

Dialogpunkt

- Kommunen har i arbeidet med kommunal planstrategi signalisert oppstart av arbeidet med rullering av kommuneplanen. Fylkesmannen ønskjer vidare tett dialog om dette.
- Korleis arbeider Gjemnes kommune med oppfølging av sin planstrategi ?

2.3 Folkehelse

Volleyballturnering i Gjemnes.

Nasjonale og regionale rammer og føringar har løfta fram folkehelse som eit prioritert satsingsområde. Folkehelselova (Lov om folkehelsearbeid) definerer folkehelsearbeid som samfunnet sin innsats for å påverke faktorar som direkte eller indirekte fremmar helse og trivsel i befolkninga, førebygger psykisk og somatisk sjukdom, skade eller lidning, eller som beskyttar mot helsetruslar. Dette omfattar også arbeid for ei jamnare fordeling av faktorar som direkte eller indirekte påverkar helsa.

Folkehelselova skal sikre at kommunar, fylkeskommunar og statlege helsestyresmakter set i verk tiltak og samordnar sin aktivitet i folkehelsearbeidet på ei forsvarleg måte. Lova skal legge til rette for eit langsiktig og systematisk folkehelsearbeid. Organisatorisk vil det her vere viktig at folkehelsearbeidet blir forankra i ordinære regionale og kommunale plan- og styringsdokument

Målet med folkehelsearbeidet er fleire leveår med god helse for den einkilde og reduserte sosiale helseforskjellar i befolkninga. Folkehelsearbeid omfattar ei rekke ulike tema og innsatsområde. Dette stiller krav om ei brei tverrfagleg og tverrsektoriell tilnærming.

God samfunnsutvikling er ein viktig føresetnad for god folkehelse. Ei rekke forhold i samfunnet påverkar folkehelsa, som bustad, arbeid, utdanning, samt fysiske og sosiale miljøforhold. Gjennom breidda i kommunen sine ansvarsområde spelar kommunesektoren ei sentral rolle i innsatsen for å fremme helsetilstanden i befolkninga. Kommunane og

fylkeskommunane har ei viktig oppgåve for å oppfylle folkehelselova og til å nå måla i folkehelsemeldinga; jf. Meld. St. 34 (2012-2013).

Møre og Romsdal fylkeskommune har utarbeidd *Regional delplan for folkehelse 2014 – 2017*. Planen vil vere eit viktig grunnlag for det samla arbeidet med folkehelse i Møre og Romsdal i regi av og i samarbeid mellom regionale og kommunale styresmakter, institusjonar, organisasjonar og næringsliv. Planen er m.a. forankra i *Lov om folkehelsearbeid* og i *Plan- og bygningslova*. Viktige rammer og føringar for planarbeidet er elles lagt i arbeidet med *Regional planstrategi 2012 – 2016* og *Fylkesplan 2013 - 2016*. Gjennom arbeidet med ein eigen regional delplan for folkehelse, vil det systematiske og samla folkehelsearbeid i Møre og Romsdal få ei viktig forankring. For folkehelsearbeidet rundt om i kommunane vil dette utgjere ein viktig referanse.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Folkehelsearbeid kan forankrast i fem hovudprinsipp: utjamning, helse i alt vi gjer, berekraftig utvikling, føre-var-prinsippet og medverknad.

- **Utjamning:** Helse er ulikt fordelt mellom sosiale grupper i befolkninga, og det er mange faktorar som bidreg til å skape og oppretthalde slike forskjellar. Samanhengande er komplekse, men vi kan slå fast at det i hovudsak er sosiale vilkår som verkar inn på helse og ikkje omvendt. Prinsippet med utjamning har konsekvensar for politikkkutforming på alle nivå. Det inneber at innsatsen bør rettast inn mot faktorar som ligg bak, som verkar inn på helse og sosiale forskjellar i helse, og mot å leggje til rette for at alle skal ha moglegheit til å ta gode val. Det må vere ein kombinasjon av universelle ordningar og målretta tiltak mot spesielle grupper.
- **Helse i alt vi gjer:** Erkjenninga av helse i alt vi gjer er kjernen i folkehelsearbeidet. Prinsippet skal bidra til at helsa til folket blir sikra på tvers av sektorane. Det er kommunen og ikkje helsetenesta som har ansvar. Det inneber for eksempel at utdanningssektoren, samferdselssektoren og kultursektoren og har ansvar for å vurdere og ta omsyn til kva konsekvensar endringar i politikken kan ha for helsa i befolkninga.
- **Berekraftig utvikling:** Ei berekraftig utvikling inneber å tilfredstille dagens behov utan at ein set behova til framtidige generasjonar på spel. Ei befolkning med god helse er eit mål i seg sjølv og ein av dei viktigaste ressursane i samfunnet.
- **Føre-var-prinsippet:** Føre-var-prinsippet skal leggjast til grunn når ein fastset normer og standardar for godt folkehelsearbeid. Det gjeld både tiltak for å redusere risiko og tiltak for å fremje helse. Føre-var-prinsippet er óg lovfesta gjennom folkehelselova.
- **Medverknad:** Gjennom retten til ytringsfridom er retten til medverknad nedfelt i Barnekonvensjonen, Menneskerettserklæringa og i Grunnlova. Og Folkehelselova knyt folkehelsearbeidet i kommunane til føresegnene om medverknad i plan og

bygningslova. På den måten bidreg folkehelselova til å rettsleg gjere kravet om medverknad. Det er og sentralt å involvere frivillige organisasjonar for å sikre medverknad i folkehelsearbeidet.

I forhold til kommunalt plan- og utviklingsarbeid vil folkehelse vere eit viktig tema. Av dette ser vi m.a. at :

- Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging framhevar helse, livskvalitet og oppvekstmiljø som eit særleg satsingsområde
- Folkehelse skal inngå som grunnlag i arbeidet med kommunal planstrategi
- Planlegging etter plan- og bygningslova er ein viktig del av kommunens folkehelsearbeid
- Det skal utarbeidast oversikt over helsetilstand og dei positive og negative faktorar som verkar inn på helsetilstanden i befolkninga.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Folkehelseprofil for Gjemnes viser at talet på eldre over 80 år er høgare enn fylket- og landsgjennomsnittet. For tema miljø er personskadar og hoftebrot behandla i sjukehus høgare enn fylket og landsgjennomsnitt. For tema helse og sjukdom er det plager og sjukdom knytt til muskel- og skjellettsystem som skil seg ut til å vere meir utbreidd enn for landet elles. Både nye tilfelle av kreft og hjerte- og karsjukdom totalt ser ut til å vere lågare enn landsgjennomsnitt. I tillegg er personar med psykiske symptom og lidingar lågare enn landsgjennomsnitt.

- Kommunen er med i partnerskap for folkehelse med fylkeskommunen
- Kommunen har folkehelsekoordinator i 50 pst. stilling (i kombinasjon med 50 pst stilling som fysioterapeut).

Dialogpunkt

- Korleis kan Fylkesmannen vere ein viktig medspelar i det kommunale folkehelsearbeidet?
- Korleis arbeider Gjemnes kommune med identifisering og oversikt av helsetilstand i kommunen?
- Kva mål og strategiar har Gjemnes kommune for folkehelsearbeidet?

2.4 Betre oppvekst – felles innsats for barn og unge

Tilrettelegging av gode oppvekst- og nærmiljø, og med særleg søkelys retta mot barn og unge sine interesser, skal inngå som eit viktig tema i samfunnsplanlegginga – både nasjonalt, regionalt og lokalt. Vi har sidan 1989 hatt eigne rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unge sine interesser i planlegginga. Omsynet til barn og unge sine oppvekstvilkår er også løfta fram i formålsparagrafen i plan- og bygningslova (§1-1).

Korleis det er der barn veks opp er, kan avgjere den enkelte sine muligheiter for ein trygg oppvekst, motorisk utvikling og ei god helse. Det vil og ha innverknad på det vaksne livet. Å skape gode møtestader, muligheit for fantasibasert leik, samvær og fysisk utfalding er ei av dei viktigaste oppgåvene samfunnet har. Gode fellesskapsløysingar er eit godt utgangspunkt for et inkluderande oppvekstmiljø.

I FN sin barnekonvensjon heiter det at "barn har rett til å seie si sin mening i alt som vedrører det og barnets meninger skal tillegges vekt" For at FNs barnekonvensjon vert følgt opp i praksis, må samfunnet legge til rette for deira deltaking og medverknad.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Fylkesmannen i Møre og Romsdal har for perioden 2013 – 2016 sett barn og unge på dagsorden gjennom ei særskild satsing på tvers av fagavdelingane. Denne satsinga, kalla «Betre oppvekst» rettar søkelys på barn og unge sine oppvekstvilkår i Møre og Romsdal. Med barn og unge meiner vi alle mellom 0 og 20 år.

Hovudmål for satsinga er at barn og unge sine oppvekstvilkår skal bli vurdert i alle avgjersler og i all aktivitet hos Fylkesmannen i Møre og Romsdal. «Betre oppvekst» er eit samordningstiltak for heile embetet og ein vil at satsinga skal føre til at både direkte og indirekte arbeidet retta mot denne gruppa skal blir meir heilskapleg og målretta. I første fase har arbeidet vore retta internt i embetet. I neste fase vil arbeidet i større grad rette seg mot arbeid eksternt, til dømes kommunar, fylkeskommunen og andre samarbeidspartar.

Det er utarbeidd fire strategimål som satsinga «Betre oppvekst» skal bygge vidare på. For å kome fram til dei fire strategimåla har vi tatt utgangspunkt i mellom anna FN sin barnekonvensjon, Fylkesmannen i Møre og Romsdal sin strategiplan, embetsoppdraget og nasjonale føringar frå fleire departement. Dei fire måla er:

Fylkesmannen i Møre og Romsdal skal arbeide for å

- sikre medverknad frå barn og unge
- betre det fysiske oppvekstmiljøet for barn og unge
- betre det psykososiale oppvekstmiljøet for barn og unge
- redusere dei negative konsekvensane av sosiale skilnader

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Gjemnes har etablert eit ungdomsråd som skal arbeide for gode levekår, at ungdom skal ha påverknad i saker som vedkjem dei og stimulere til auka engasjement. Meir informasjon om ungdomsrådet er tilgjengeleg på kommunens sine heimesider; sjå <http://www.gjemnes.kommune.no/politikk/gjemnes-ungdomsrad.aspx>

Folkehelsestatistikken for 2014 viser at trivsel på skolen for 10.klassinger i kommunen er som gjennomsnittet i landet, medan fråfallet i vidaregåande skole er lavare enn både i fylket og på landsbasis.

Tal på barn som bur i hushald med lav inntekt skil seg ikkje ut men delen barn med einsleg forsørgjer er lågare enn i landet som heilheit.

Dialogpunkt

- Korleis har Gjemnes kommune lagt til rette for barn og unge sin medverknad i kommunen sin politikk og i planarbeidet?
- Kva slags strategiar har kommunen for å inkludere sårbare barn, unge og barnefamiljar med sosioøkonomiske vanskar eller minoritetsbakgrunn, som kan stå i fare for å falle utanfor i lokalsamfunnet?

2.5 Kommuneøkonomi og økonomistyring

Gjemnes kommune hadde omlag 10 mill i inntekter frå eigeomsskatt i 2012.

Fylkesmannen skal gi kommunane råd og rettleiing i økonomiforvaltninga, blant anna i regelverk, inntektssystem og statsbudsjettet.

Fylkesmannen tildeler kvart år skjønnsmidlar for å kompensere forhold som ikkje blir fanga opp i inntektssystemet. Fylkesmannen tildeler også skjønnsmidlar til omstillings- og fornyingsprosjekt. Fylkesmannen fører kontroll med kommunen sine budsjett, økonomiplan og regnskap, blant anna med omsyn til inn- og utmelding av ROBEK

Fylkesmannen sine fokusområde:

Økonomisk status

- Overskot/Underskot
- Brutto driftsresultat
- Finans og lånegjeld
- Netto driftsresultat og økonomisk buffer

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Overskot/Underskot

- Regnskapet for 2012 viste at Gjemnes kommune hadde eit mindreforbruk/overskot på 3,5 millioner.

Driftsresultat

- Gjemnes kommune har dei siste åra hatt ei stigande utvikling i brutto driftsresultat, - 6,5 pst i 2010, -0,4 pst i 2011 og 3,4 pst i 2012.

Finans og lånegjeld

- Netto lånegjeld har gradvis blitt redusert dei siste tre åra og ligg no omtrent på snittet til Noreg utan Oslo. I 2012 utgjorde netto lånegjeld 73,6 pst. Til samanlikning ligg snittet for Norge utan Oslo på 73,2 pst i 2012.
- Gjemnes kommune sine renter og avdrag utgjorde 6,0 pst av brutto driftsinntekter i 2012.
- Brutto investeringsutgift utgjorde 1,7 pst (3,6 mill) av brutto driftsinntekter i 2012 og dei lånefinansierte 48,6 pst av investeringsutgiftene.
- Alle kommunar skal i kvar kommunestyreperiode vedta eit nytt finansreglement og Gjemnes kommune har rapportert at dette sist vert gjort i 2010. Det er da på tide å revidere og vedta nytt finansreglement igjen.

Netto driftsresultat og økonomiske bufferar

- Det er anbefalt at netto driftsresultat er på minst 3 pst av brutto driftsinntekt over tid for at kommunen si formue skal oppretthaldast. Netto driftsresultat er hovudindikatoren for handlingsrommet til kommunen. I 2012 hadde Gjemnes kommune eit netto driftsresultat på 1,8 pst. (-3,1 pst i 2011 og -7,6 pst i 2010).
- Gjemnes kommune har lite oppsparte midlar på disposisjonsfond og i 2012 var dette berre 0,3 pst av brutto driftsinntekter.
- Gjemnes kommune hadde omlag 10 mill i inntekter frå eigedomsskatt i 2012.

Dialogpunkt

- Etter planen skal kommunen vere ute av Robek i 2016.
Har Gjemnes laga ein langsiktig strategi til dømes for investeringane, lånegjeld og netto driftsresultat ?
- Korleis opplever kommunen utviklinga av det økonomiske handlingsrommet i åra framover?

2.6 Interkommunalt samarbeid

I Møre og Romsdal finns til saman 255 ulike formelle interkommunale samarbeidsordningar. (Ref. rapport frå NIVI analyse – oktober 2013). Interkommunalt samarbeid har vore kommunanes svar på deira utfordringar på fleire fagområder. Også Fylkesmannen har vore med å tilrettelegge for auka interkommunalt samarbeid, for eksempel innan barnevern.

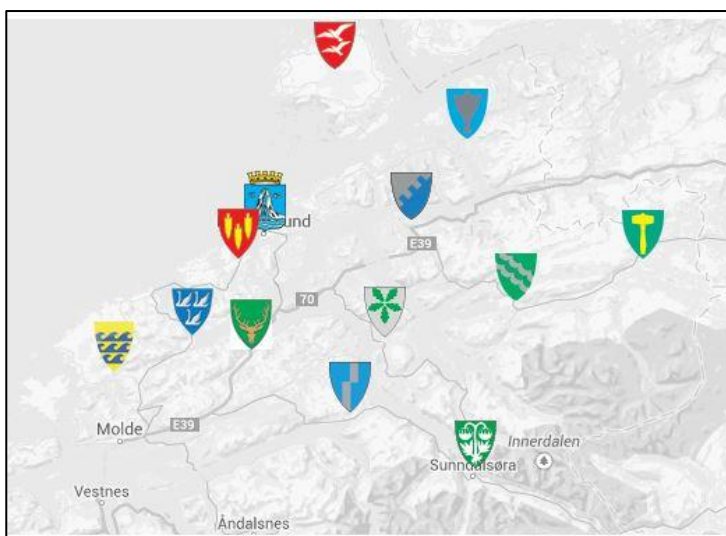
Med ny regjering har vi fått klare signal om ei komande kommunereform. Her er målet blant anna å skape større og meir robuste kommunar som vil gjere at oppgåvene til kommunane kan løysas med mindre behov for interkommunale løysningar og statleg detaljstyring.

Fylkesmannen sine fokusområde:

- Alle kommunane skal ha like føresetnader til å yte gode tenester til innbyggjarane gjennom kompetente og robuste fagmiljø og faste kommunesamarbeidsordningar som òg ivaretar lokaldemokratiet
- Fornyng og utvikling av tenestene med vekt på både lokaldemokrati og kvalitet og effektivitet

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

- Gjennom regionrådet ORKidè har 11 kommunar på Nordmøre, fleire interkommunale samarbeid etablert og på gang. ORKidè vart etablert i 1990. IKT, breiband og innkjøp er saker der ORKidè tidleg var i front, og som har betydd mykje for effektivisering av tenesteproduksjonen. Dei tre store bykommunane i vårt fylke har ei viktig rolle som pådrivar i interkommunalt samarbeid.

- Fylkesmannen har saman med KS i Møre og Romsdal gjort en avtale med NIVI analyse AS om kartlegging av alt interkommunalt samarbeid som kommunane i Møre og Romsdal deltek i. Denne rapporten vart lagt fram på KS sin haustkonferanse 30.

oktober 2013, og deretter sendt ut til alle kommunane i Møre og Romsdal i oppmoding om å behandle rapporten i kommunestyret.

Dialogpunkt

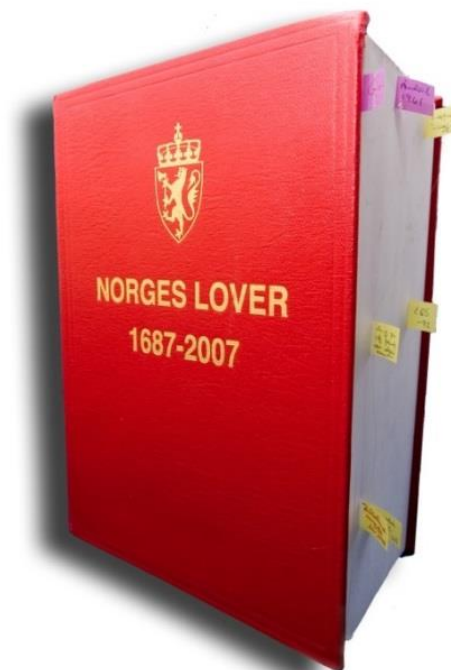
- Kva haldning har kommunen til vidareutvikling av interkommunalt samarbeid sett opp i mot behovet for kommunesamanslåingar ?

Kap. 3 – Justis- og beredskap

- Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet
- Samfunnstryggleik og beredskap
- Klagesaker etter plan- og bygningslova
- Verjemål

3.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet

Fylkesmannen er det sentrale samordningsorganet overfor kommunane på regionalt nivå. Fylkesmannen har ansvar for å medverke med kunnskap om bruk av lover og gi rettleiing om generell saksbehandling i kommunane. I Fylkesmannen si formidling av statleg politikk overfor kommunane skal det gjerast nærare greie for om oppgåvene er lovpålagde eller om dei er av rådgivande eller rettleiande karakter.

3.2 Samfunnstryggleik og beredskap

Kommunane har eit generelt og grunnleggande ansvar for å ivareta tryggleiken til eigne innbyggjarar og andre som oppheld seg i kommunen. Alle uønskte hendingar skjer i ein kommune, og kommunane har ei vesentleg rolle i alt beredskapsarbeid.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Fylkesberedskapssjef Ketil Matvik Foldal er alltid fokusert på stormvarsler.

Kriser og katastrofar gir lokalsamfunnet utfordringar, og mange oppgåver er lagde til kommunane. Kommunane skal sikre god oversikt over risiko og sårbarheit, vere drivkraft for godt førebyggjande arbeid og ha nødvendig beredskap og handteringsevne. Under kriser og katastrofar skal kommunen iverksette tiltak for å verne innbyggjarane og oppretthalde viktige

samfunnsfunksjonar. God kommunal beredskap er ein grunnleggjande føresetnad for god nasjonal beredskap.

I 2014 er Fylkesmannen særleg oppteken av at kommunane følgjer opp krava gitt i *Sivilbeskyttelseslova (2010)* og *Forskrift om kommunal beredskapsplikt (2011)*. For kommunar som ikkje har utarbeidd heilskapleg risiko- og sårbarheitsanalyse i samsvar med nye krav, bør dette arbeidet ha høgst prioritet.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Gjemnes kommune toppar ikkje listene for verken risikofaktorar, kriser eller katastrofar dei siste åra. Fylkesmannen opplever likevel å ha god dialog med kommunen, og at kommunen deltek på faglege møteplassar og under krisehandteringsøvingar.

Fylkesmannen starta i 2013 ein ny runde med tilsyn med kommunane sitt beredskapsarbeid. Etter gjennomføringsplanen blir det tilsyn med Gjemnes kommune i 2015.

Dialogpunkt

Kva er status for kommunen sin heilskaplege risiko- og sårbarheitsanalyse?

3.3 Klagesaker etter plan- og bygningslova

Kommunane er plan- og bygningsstyresmakt, og fattar vedtak både om godkjenning av reguleringsplan og byggesøknader. Dette inneber at kommunane både skal styre arealbruken i eit lengre perspektiv, og ta stilling til enkeltsøknader om bygging.

Søknader om tiltak i strid med lov eller arealplan, er avhengig av dispensasjon. Plan- og bygningslova er ei «ja-lov». Dette inneber at ein må ha lovheimel for å avslå ein søknad.

Fylkesmannen er klageinstans for kommunane sine vedtak etter plan- og bygningslova. I klagebehandlinga er det fleire omsyn som skal vurderast. Omsynet til det kommunale sjølvstyret må vegast opp mot behovet for statlig styring. I tillegg må Fylkesmannen passe på rettstryggleiken både til naboar og tiltakshavar. For Fylkesmannen si klagebehandling er det viktig at saka er godt førebudd i kommunen, og at kommunen si grunngeving går fram av vedtaket. Kommunen si vurdering av dei viktigaste rettsspørsmåla, er eit viktig grunnlag for Fylkesmannen si avgjerd av klaga.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Fylkesmannen har ei tid hatt fokus på temaet ulovleg bygging. Dette er eit tema som vi ser får ulik merksemd ute i kommunane. Skal ein oppnå ønska respekt for regelverket, og kommunen si rolle som bygningsstyresmakt, er det viktig å ha høg merksemd på dette temaet. At kommunane har system for å avdekke og reagere på ulovleg bygging er sentralt i tilnærminga er derfor viktig for den allmenne tilliten til byggesaksprosessen. Fylkesmannen har også fokus på barn- og unge sitt oppvekstmiljø, og at kommunane tek omsyn til desse interessene i si saksbehandling. Tilgjenge for alle (universell utforming) er og eit område som skal takast i vare i saksbehandlinga etter plan- og bygningslova.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Fylkesmannen har handsama 12 klager på byggesaker frå Gjemnes kommune i tidsrommet 2010 til d.d. Av desse vedtaka er 10 stadfesta av Fylkesmannen. Desse sakene, saman med den dialogen vi har med kommunen gjennom året, viser at kommunen har god kompetanse på dette området. Det er Fylkesmannen sitt inntrykk at byggesaksbehandlinga etter plan- og bygningslova i Gjemnes kommune er god.

Vi har i same periode handsama 5 klager på reguleringsplaner frå Gjemnes kommune. Av desse vedtaka er 3 stadfesta. I 2 av sakene er klagen tatt til følgje og kommunens vedtak vart oppheva. Der klager er tatt til følgje, er dette i det vesentlege på grunn av manglar ved kommunens varslings/saksutgreiing og avgjerdsgrunnlag.

Vi registrerer elles at vi dei to siste åra har motteke få klagesaker frå Gjemnes kommune.

Dialogpunkt

- Kva for tilnærming har kommunen til å avdekke og reagere på ulovleg bygging etter plan og bygningslova ?

3.4 Vergemål

Ny vergemålslov blei vedtatt 11. mars 2010 og skal ivareta betre rettstryggleik og integritet for personar under vergemål. Lova gir Norge eit nytt regelverk på vergemålsområdet. Den nye vergemålslova vart sett i verk frå 1. juli 2013, saman med tilhøyrande forskrift og tilknytt endringar i andre lover. Etter den nye lova fungerer Fylkesmannen som lokal vergemålsmyndighet.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Kommunen skal levere rekneskap for 2012 og for første halvår 2013.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Fylkesmannen har ein god dialog med tidlegare overformyndar på Gjemnes om avslutning av rekneskapen for første halvdel av 2013.

Kap. 4 - Miljøvern og arealforvaltning

Frå Batnfjorden.

- Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet
- Forvaltning av arealressursane gjennom kommunal arealplanlegging
- Naturvern
- Forureining

Denne delen omhandlar Fylkesmannen sitt inntrykk av status og utfordringar for kommunen knytt til forvaltning av areal- og naturressursane i kommunen. Dette omfattar også oppgåver knytt til kommunal arealplanlegging etter plan- og bygningslova.

4.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet

Fylkesmannen skal medverke til gjennomføring av den nasjonale miljøvernpolitikken. Arbeidet er forankra i lover, forskrifter og retningslinjer. Miljøverndepartementet og Miljødirektoratet er oppdragsgjevarar i dette arbeidet.

Kommunane står sentralt i miljøvernarbeidet. Rettleiing og oppfølging av kommunane er ei viktig oppgåve for Fylkesmannen. Vi samarbeider også nært med andre statlege styresmakter, fylkeskommunen og frivillige organisasjonar.

Fylkesmannen har ei viktig rolle for å medverke til ei berekraftig utvikling gjennom si oppgåve med å samordne ei rekke samfunnssektorar på regionalt nivå. Fylkesmannen har eit overordna miljøansvar, samtidig med eit eige resultatansvar på forureinings-, naturforvaltnings- og planområdet. For meir informasjon om kommunal saksbehandling innan planlegging, naturforvaltning, forureining m.m.; sjå www.miljokommune.no

4.2 Forvaltning av arealressursane gjennom kommunal arealplanlegging

Fylkesmannen har eit særleg ansvar for at nasjonal politikk blir formidla og følgd opp i behandling av kommunale og regionale planar. Fylkesmannens oppgåver ved regional- og kommunal planlegging er sentrale verkemiddel for å gjennomføre regjeringa sin miljøpolitikk på ei rekke område. Det er lagt opp til ei tett kopling til overordna kommuneplanlegging (jf. nærare omtale av dette i kap. 2.2)

Fylkesmannen sine fokusområde:

- Kommuneplansystemet etter plan- og bygningslova må brukast som eit aktivt styringsverktøy
- Kommunal planstrategi og Kommuneplan (samfunnsdel og arealdel) vil etter dette legge viktige føringar for vidare arbeid med områderegulering og detaljregulering
- På området Natur- og miljøvern vil søkelyset m.a. vere knytt til tema som landskap, friluftsliv, strandsone, viltinteresser, vegetasjon.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

- Kommuneplanen har ikkje vore revidert sidan 2003. Det er med på å svekke kommuneplanen som styringsverktøy i arealforvaltninga. Dette kan også vere ei av forklaringane kvifor kommunen ligg i øvre halvdel i fylket når det gjeld behandling av dispensasjonssøknader frå kommuneplanen.
- Kommunens arealutfordringar knyter seg m.a. til :
  - Sentrum - vidareutvikling av kommunesenteret. Utviding og fortetting. Eldre arealplanar bør reviderast. Fleire sentrumsnære bustader kan vere viktig for vitalisering av Batnfjordsøra.
  - Omlegging av E39 langs Gjemnesstranda gir nye moglegheiter til bustadbygging langs Gjemnesstranda.

- Strandsona. Kommunen har avgrensa tilgang til attraktive strandområde. Viktig å ta vare på dei tilgjengelege og attraktive områda for ålmenta.
- Hyttebygging. Relativt mange reguleringsplanar for fritidsbustader. I planstrategien er det tatt til orde for å sjå samla på ei vidare utvikling ved rullering av kommuneplanen.
- Viktig landbrukskommune. Jordvern må fortsatt stå sentralt.

Dialogpunkt

- For kommunen vil det vere ei viktig oppgåve å prioritere arbeidet med rullering av overordna planar (kommuneplan og kommunedelplanar) som grunnlag for ei meir heilskapleg utvikling og styring av fysisk detaljplanlegging gjennom regulerings- og utbyggingsplanar i ulike deler av kommunen. Fylkesmannen vil vere ein viktig medspelar i kommunale planprosessar.

4.3 Naturvern

Naturvern har som mål å sikre truga artar og naturtypar, og å ta vare på eit representativt utsnitt av norsk natur for ettertida. Det er Stortinget og regjeringa som legg rammene for dette arbeidet.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Nasjonalparkar, naturreservat og andre verneområde vert oppretta av Kongen i statsråd etter ein prosess, der grunneigarar, kommunar, fylkeskommunar, lokale og sentrale etatar og nærings- og interesseorganisasjonar får høve til å uttale seg. Fylkesmannen har ansvaret for prosessen i fylka, medan Miljødirektoratet har ansvaret for den sentrale prosessen. Heimelen til å opprette nye verneområde ligg i naturmangfaldlova.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Det er 5 naturreservat i Gjemnes der det eine ligg sentralt til på Batnfjordøra. Dette området er ein del nytta til friluftslivsaktivitetar, men dette har ikkje ført til konflikhtar med verneføremålet. Det er utarbeidd forvaltningsplan og sett opp informasjonstavler.

4.4 Forureining

Fylkesmannen er forureiningsstyresmakt for

- landbasert industri, med unntak av dei verksemdene som Miljødirektoratet er forureiningsstyresmakt for
- alle avfallsanlegg, med unntak av behandlingsanlegg for farlig avfall og anlegg for opphogging av utrangerte offshoreinstallasjonar. Fylkesmannen skal også hente inn avfallsplanar frå hamner og drive tilsyn med dei
- lokalitetar med forureina grunn som kan knytast til verksemder og bransjar som er omfatta av delegerte saksområde.
- utslepp av kommunalt avløpsvatn frå større tettbebyggelse

Fylkesmannen kan gi løyve til verksemd som fører til forureining. Når Fylkesmannen gir slike løyve, må verksemda sikre tiltak for å minske ulempa for miljøet og andre.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Kommunane har mykje mynde og mange plikter etter forureiningsregelverket.

Avløp:

Kommunen har ei rekke roller innan avløp, både som anleggseigar, forureinar og styresmakt. God kontroll med avløpsvatn er viktig for å hindre sjukdomsspreiing og overgjødsling. Avløpskontroll er i tillegg med på å sikre godt drikkevann, unngå forureining av jordvatningsanlegg, og gi gode moglegheiter for rekreasjon som fiske og bading. Det er viktig med oppdaterte kommunale avløpsplanar, som òg inkluderer behandling av overvatn.

For verksemder der Fylkesmannen er *forureiningsstyresmakt* er det viktig med god dialog mellom Fylkesmannen og kommunen i samband med påslepp av prosessvatn til kommunalt avløpsanlegg.

Forureina grunn:

Kommunen er forureiningsstyremakt når det gjeld opprydding i forureina grunn i samband med bygge- og gravearbeid, jf. kapittel 2 i *Forurensningsforskrifta*. Kommunen skal legge inn data frå bygge- og gravesaker i databasen *Grunnforurensning*. Fylkesmannen skal gi rettleiing og vere ein pådrivar for at kommunen rapporterer i databasen.

Databasen Grunnforureining viser eigedomar der det er registrert forureining i grunnen, eller ein har grunn til å mistenke forureining i grunnen. Kommunen har plikt til å registrere opplysningar i denne databasen, og skal rapportere elektronisk rett i databasen.

Mistanke om forureina grunn må hensyntakast ved behov for terrenginngrep i grunnen. Eit terrenginngrep i forureina grunn aukar risikoen for at menneske blir eksponert for forureining. Inngrepet aukar òg risikoen for at ureininga spreier seg i miljøet. Dersom det

ikkje vert rydda i forureininga før det vert bygd og fylt ut på ei tomt, kan det vere mykje vanskelegare å rydde opp på tomta seinare.

Avfall - forsøpling:

Kommunen er forureiningsstyremakt for oppfølging av forsøplingssaker og saker om ulovlig lagring av brukte gjenstandar.

Dersom kommunen mottar meldingar, munnleg eller skriftleg, der nokon ber kommunen følgje opp ein forsøplingssak og kommunen vel å ikkje følgje opp saka, er denne slutninga å betrakte som eit enkeltvedtak som kan påklagast. Dette følgjer av forurensningsloven § 37 tredje ledd om pålegg om å rydde opp i avfall og liknande eller betale for opprydding.

Gode system for avfallshandtering er viktig for å hindre at avfall blir skjemmande, medfører helse- eller luktproblem eller andre forureiningsulemper. Avfall kan innehalde mykje miljøgifter som kan spreias i naturen og som konsentreras opp i næringskjedene om avfallet kjem på avvege eller blir brent utan kontroll. Avfall på avvege kan òg føre til skadar på dyr som ferdas i naturen.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Avløp:

Slik vi ser det har kommunen ei utfordring med gammalt avløpsnett og med fleire utsleppspunkt i strandsona. Det er viktig med prioritering av dette arbeidet og med oppdaterte kommunale avløpsplanar.

Kommunen har på heimesidene lagt ut eige søknadsskjema for utsleppsløyve med rettleiing, noko som forenkler arbeidet for dei som treng løyve.

Fylkesmannen vil elles oppfordre til bruk av heimesida www.miljokommune.no. Denne nettstaden er meint for dei som arbeider i kommunen og ynskjer hjelp til sakshandsaming innan miljøvern og planlegging. Elles er Fylkesmannen disponibel for å kunne hjelpe til med avklaringar om det skulle vere behov for det.

Vi vil elles anbefale kommune til å delta på aktuelle seminar i regi av Norsk Vann og driftsassistansen i Møre og Romsdal.

Gjødselvereforskrifta:

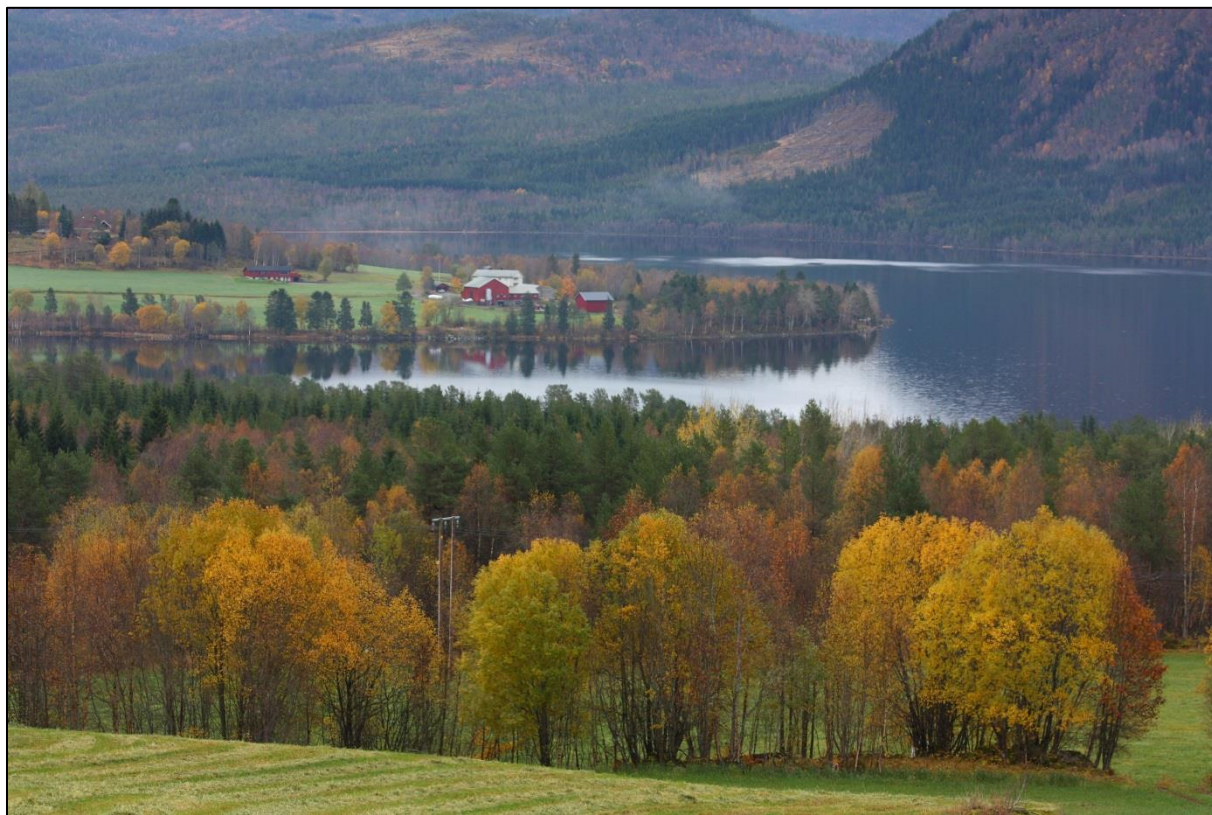
Gjemnes er ein kommune der ein del landbruksareal grensar mot vassdrag. Det er viktig at kommunen har medviten haldning til kva konsekvensar avrenning som følgje av gjødselspreiing kan ha på økosystemet i nærliggande vassdrag. Vi er kjent med at kommunen har vore med i eit prosjekt med tanke på utarbeiding av gjødselkart og vonar kommunen følgjer opp dette. Det er viktig at kommunen gjer ei risikovurdering ved godkjenning av plassering av gjødsellager.

Dialogpunkt

- Har kommunen ein plan for oppgradering av avløpsanlegga, med oppdatert hovudplan for avløp?
- Har kommunen ei aktiv oppfølging av gjødselvareforskrifta?

Kap. 5 – Landbruk

Gardsbruk på Fosterlågen. Foto: Lars Kringstad

- Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringer på fagområdet
- Landbruk og bygdeutvikling
- Forvaltningsoppgåver på landbruksområdet

Denne delen omhandler Fylkesmannen sitt inntrykk av status og utfordringer for kommunen knytt til næringsutvikling og forvaltning av areal og naturressursar retta mot landbruk og bygdeutvikling.

Fylkesmannen er kompetansesenter på landbruks- og matområdet. Videreutvikling av kommunenes rolle som landbrukspolitisk aktør og som pådriver innen landbruksrelatert klimaarbeid og nærings- og samfunnsutvikling er sentrale områder. Gjennom oppfølging, veiledning og kompetanseheving skal Fylkesmannen bidra til at kommunene opprettholder god forvaltningspraksis i sin myndighetsutøvelse på landbruks- og matområdet.

5.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet

Fylkesmannen skal medverke til at den nasjonale landbrukspolitikken blir gjennomført ved hjelp av informasjon, forvaltning av verkemiddel og lokalt tilpassa tiltak.

Fylkesmannen samarbeider med ei rekkje andre organisasjonar, fylkeskommunen og kommunane. Næringsutvikling med basis i jordbruk, skogbruk og tilknytte næringar er sentrale samarbeidsområde.

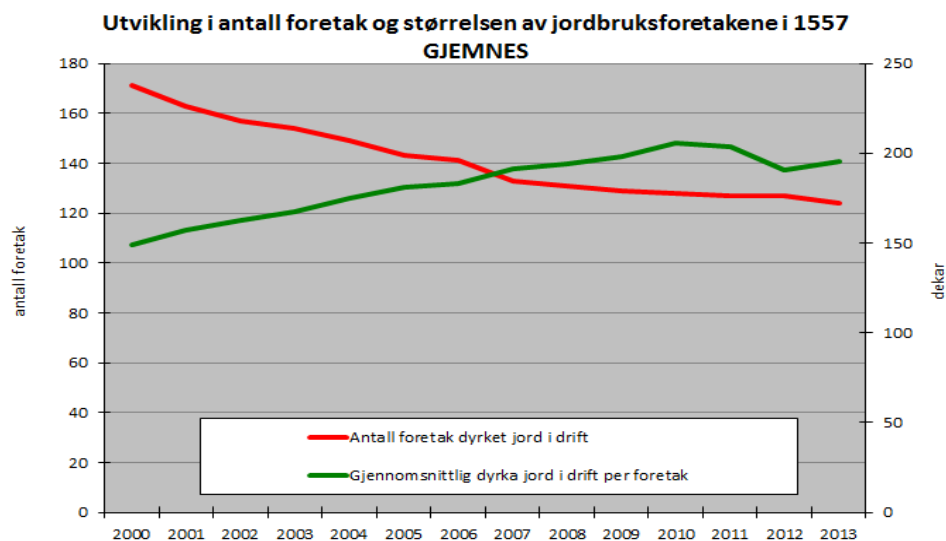
Fylkesmannen samarbeider med fylkeskommunen, Innovasjon Norge og kommunane om hoppid.no – ei felles satsing på entreprenørskap.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Landbruksnæringa er viktig for Gjemnes. Analyser frå NILF viser at det er 142 årsverk direkte knytt til primærproduksjonen. Landbruket i kommunen er aktiv og utviklingsretta, og næringa har vore utgangspunkt for fleire tiltak som har gitt arbeidsplassar og omdømme. Det er fleire mindre og mellomstore produsentar av lokalmat i kommunen, og Dyregoddagane har blitt eit stort arrangement med betydeleg marknadsføringsverdi både for landbruksnæringa generelt og for Gjemnes kommune.

Mjølkeproduksjonen er den dominerande driftsgreina. I løpet av det siste tiåret er talet på produsentar blitt halvert, til 52 i 2013. For nokre år sidan vart det investert mykje i næringa, og etter 2005 har produksjonsvolumet halde seg oppe. Fråfallet er mindre i Gjemnes enn i dei fleste andre kommunane.

Mjølkeprodusentane slit med same problema som fylket elles. Dette går på lav lønsemd, store strukturendringar og stort investeringsbehov. Mykje leigejord og meir transport er eit aukande problem. Over litt tid er problematikk knytt til generasjonsskifte og rekruttering kanskje den aller største utfordringa, men situasjonen her er ikkje forskjellig frå det vi ser i andre kommunar.

Kilde: Statens landbruksforvaltning, LIB - søknad produksjonstilskudd 31. juli

	Jordbruksareal	Tal foretak 2013	Tal mjølkekyr	Mjølkekvote 2013	Avverking snitt siste 3 år m3	NMSK snitt siste 3 år	Tilskot skogsveg snitt siste 3 år kr
1502 MOLDE	12 399	62	442	2 652 000	6 063	118 034	183 761
1502 KRISTIANSUN	2 930	14	39	234 000	191	560	13 333
1504 ÅLESUND	1 718	20	49	294 000	80	19 692	0
1511 VANYLVEN	22 549	122	600	3 600 000	3 741	7 285	36 000
1514 SANDE	5 588	31	121	726 000	152	1 320	0
1515 HERØY	5 115	58	43	258 000	44	0	0
1516 ULSTEIN	4 408	29	136	816 000	723	0	5 500
1517 HAREID	3 347	20	85	510 000	1 820	0	0
1519 VOLDA	15 749	107	592	3 552 000	8 902	36 432	121 452
1520 ØRSTA	34 672	187	1326	7 956 000	31 340	55 810	1 804 968
1523 ØRSKOG	4 462	34	189	1 134 000	249	9 620	51 051
1524 NORDDAL	11 361	96	373	2 238 000	4 356	4 733	75 833
1525 STRANDA	14 778	98	681	4 086 000	6 331	22 380	104 069
1526 STORDAL	3 992	28	181	1 086 000	5 329	0	331 670
1528 SYKKYLVEN	10 631	72	308	1 848 000	4 254	41 035	70 893
1529 SKODJE	3 670	18	156	936 000	5 531	227 834	70 600
1531 SULA	691	6	21	126 000	0	1 133	0
1532 GISKE	9 123	39	368	2 208 000	0	0	0
1534 HARAM	17 139	89	718	4 308 000	1 279	11 176	0
1535 VESTNES	17 796	99	759	4 554 000	12 028	77 218	13 057
1539 RAUMA	33 956	177	1218	7 308 000	16 896	230 073	423 634
1543 NESSET	22 666	106	866	5 196 000	4 240	193 215	190 576
1545 MIDSUND	4 911	25	152	912 000	0	0	0
1546 SANDØY	3 934	14	250	1 500 000	0	0	0
1547 Aukra					263	2 400	0
1548 FRÆNA	53 171	196	2910	17 460 000	780	43 349	10 833
1551 EIDE	19 494	74	770	4 620 000	1 235	7 558	19 500
1554 AVERØY	17 902	88	832	4 992 000	534	13 943	0
1557 GJEMNES	24 261	126	1061	6 366 000	3 225	107 224	57 665
1560 TINGVOLL	18 847	99	860	5 160 000	12 981	732 986	334 728
1563 SUNNDAL	21 433	112	744	4 464 000	8 789	195 880	287 500
1566 SURNADAL	35 391	164	1538	9 228 000	16 533	705 661	376 662
1567 RINDAL	24 767	95	1404	8 424 000	5 809	230 061	11 022
1571 HALSA	14 165	87	540	3 240 000	6 104	256 295	194 076
1573 SMØLA	14 381	71	170	1 020 000	0	0	0
1576 AURE	21 717	98	724	4 344 000	3 512	79 773	0

5.2 Landbruk og bygdeutvikling

Fylkesmannen skal skape møteplasser for erfaringsutveksling og formidling av forventningar mellom Fylkesmannen, fylkeskommunen, Innovasjon Norge, kommunane og andre aktuelle regionale aktørar. Fylkesmannen leiar arbeidet med Regionalt bygdeutviklingsprogram, som er eit sentralt grunnlag for prioriteringar av bygdeutviklingsmidlane og andre virkemidlar som blir forvalta regionalt. Fylkesmannen er kompetansesenter på landbruks- og matområdet, og skal vere pådrivar innanfor landbruksrelatert klimaarbeid og nærings- og samfunnsutvikling.

Fylkesmannen sine fokusområde:

- Kommunen sin rolle som tilretteleggar for næringsutvikling
- Kommunen som forvaltar av miljøretta virkemiddel
- Kommunane har ansvar for ivaretaking av jordvernet saman med regionale og sentrale myndigheiter
- Kommunar med samarbeid om felles landbruksforvaltning/kontor må vere bevisste på å ha god kontakt og samhandling med landbrukskontoret
- For dei som driv aktiv landbruksnæring i by- og tettstadnære område er arealforvaltninga eit svært viktig område

Generelle utfordringar jfr. Landbruksmeldinga for Møre og Romsdal:

- Utvikle grovfôrproduksjonane
- Halde landbruksareala i hevd
- Stimulere produksjonsmiljø og kvalitet
- Auke rekruttering, bygge kompetanse
- Styrke variert verdiskaping

Landbruksrelatert næringsutvikling er ein viktig del av oppdraget for kommunen. I dette ligg sakshandsaming og rådgjeving knytt til BU midlar og miljøpolitiske virkemiddel.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Vårt inntrykk er at denne delen av oppdraget har blitt prioritert ned, kanskje som konsekvens av kapasitetsproblema og utfordringane på forvaltningsområdet. Kommunen må følgje opp også denne delen av oppdraget, og bidra til at virkemidla som er stilt til disposisjon for næringsutvikling og miljøtiltak blir tilgjengelege for bøndene i kommunen.

Nokre kommunar fyller deler av oppdraget gjennom samarbeid med Hoppid kontora, enten i egen regi eller i samarbeid med andre kommunar.

Kommunen må aktivt marknadsføre SMIL midlane, og bidra til at næringsretta prosjekt som m.a. Fortsatt gardsdrift og Best på før er kjent for bøndene.

Sannsynlegvis kan det gjerast meir for å marknadsføre SMIL midlane. Når rammene for inneverande år ikkje blir fullt ut brukt, kan det få konsekvensar for rammene påfølgjande år. Det er gjort mykje for å rydde opp i gamle saker, men kommunen hadde likevel ei ubrukt ramme på 186 000 kroner ved årsskiftet.

Kommunen bør også gjere mulighetene for tilskot til drenering godt kjent. Stor «dokumentert» etterspørsel kan over tid påverke rammene.

Det er forholdsvis få saker på jord- og konsesjonslovområdet. Vårt inntrykk er at kommunen handterer dette området godt, i samsvar med overordna retningslinjer og regelverk.

5.3 Forvaltningsoppgåver på landbruksområdet

Fylkesmannen har ansvar for oppfølging av nasjonal landbruks- og matpolitikk regionalt og lokalt, og har ansvaret for at dei økonomiske virkemiddela blir forvalta og kontrollert i samsvar med politiske føringar og i samsvar med gjeldande lover og regler.

Fylkesmannen skal informere rettleie og tilby kompetansetiltak for kommunane innafor eigedomslovgevinga. Fylkesmannen skal handsame kalager på kommunale vedtak etter konsesjonslov, jordlov og skogbrukslov.

Gjennom oppfølging, rettleiing og kompetanseheving skal Fylkesmannen medverke til at kommunane har god forvaltningspraksis i arbeidet på landbruks- og matområdet.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Sikker og effektiv forvaltning av inntektspolitiske virkemiddel

- Sikker og effektiv forvaltning av velferdspolitiske virkemiddel
- Sikker og effektiv forvaltning av miljøretta virkemiddel
- Føretakskontroll for å sikre og dokumentere forvaltninga av dei økonomiske virkemiddela
- Prosess rundt arealressurskart (AR5), slik at kartet blir eit pålitelig grunnlag i tilskotsforvaltning og arealforvaltning.
- Kvalitativt god rapportering gjennom KOSTRA

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Landbruksnæringa er heilt avhengig av kommunale tenester med god kapasitet, god kvalitet og rutinar som sikrar effektiv og sikker saksbehandling. Fylkesmannen er kjent med at utfordringane for landbruksforvaltninga i Gjemnes. Dette har blitt omtala i fleire presseoppslag, mellom anna i referat frå kommunale møter. Utfordringane er også drøfta i fleire møter mellom Fylkesmannen og kommunen, og mellom landbruksnæringa og kommunen. Vi har eit bestemt inntrykk av at det vart skapt ein felles forståing av utfordringane.

Fylkesmannen vil gi Gjemnes kommune ros for initiativa som vart tatt for å møte problema. Fylkesmannen har merka seg at det er sett inn meir ressursar på dei mest kritiske områda, og at situasjonen er langt betre enn for ei tid tilbake. Vårt inntrykk er at kommunen har kome ajour med dei mest kritiske oppgåvene, og at det blir jobba godt med nye rutinar for å sikre kvaliteten. Fylkesmannen er også tilfreds med at det er god kommunikasjon mellom Fylkesmannen og kommunal landbruksforvaltning. Kommunen må følgje nøye med, og sette inn tiltak dersom kapasiteten i forvaltninga ikkje er stor nok.

Dialogpunkt

- Korleis kan kommunen oppretthalde god nok kapasitet i landbruksforvaltninga?
- Fungerar samarbeidet med Kristiansund kommune? Er dialogen mellom Kristiansund kommune som oppdragsgjevar god nok?
- Kan Gjemnes gjere meir på landbruksrelatert næringsutvikling?
Kan dette handterast gjennom Hoppid – samarbeid?
- Kva kan kommunen gjere for å få opp avverkinga i skogbruket?
- Blir ordningane SMIL og Drenering gjort kjent for næringa?

Kap. 6 – Oppvekst og utdanning

Barnehagen skal vere ei pedagogisk verksemd.

- Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet
- Barnehage
- Grunnskule

6.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet

Barn og unge har plikt til grunnskuleopplæring, og rett til ei offentleg grunnskuleopplæring. Noreg har tiårig obligatorisk grunnskule som blir finansiert av kommunane. Barna tek til på skulen det året dei fyller 6 år. All ungdom mellom 16 og 19 år har rett til vidaregåande opplæring. Elevane kan velje mellom yrkesførebuande eller studieførebuande program, og opplæringa blir finansiert av fylkeskommunen.

Fylkesmannen skal bidra til at den nasjonale utdanningspolitikken blir følgd opp av fylkeskommunale, kommunale og private skuleeigarar. Vi skal vere ein ressurs og eit serviceorgan for kommunar, fylkeskommunar og andre med oppgåver innanfor opplæring, til dømes private skular, studieforbund og folkehøgskular.

Fylkesmannen skal dessutan bidra til å ivareta rettane og rettsvernet til elevar, føresette, lærlingar og deltakarar i vaksenopplæringa.

6.2 Barnehage

Barnehagen skal vere ei pedagogisk verksemd som gir barn under skulepliktig alder gode tilhøve for utvikling og aktivitet. Alle kommunar har ei lovfesta plikt til å tilby nok barnehageplassar, og kommunane har også ansvar for å finansiere barnehagane.

Fylkesmannen skal medverke til å nå dei nasjonale måla for barnehagepolitikken.

Fylkesmannen skal mellom anna:

- utføre tilsyn
- gi generell informasjon og rettleiing
- sikre rettar gjennom behandling av klager og andre enkeltsaker
- leggje til rette for og vere pådrivar i arbeidet med å betre kvaliteten
- forvalte statlege tilskot
- medverke til tverrfagleg samarbeid

Fylkesmannen sine fokusområde:

Retten til barnehageplass: Fylkesmannen skal følgje opp kommunane og sjå til at dei oppfyller retten til barnehageplass.

Rekruttering: Fylkesmannen skal prioritere og sette i verk tiltak for auka rekruttering til barnehagelæreryrket gjennom satsinga GLØD.

Likestilling: Fylkesmannen skal bidra med å auke rekrutteringa av menn til barnehagelæreryrket.

Innhaldet i barnehagen og utviklinga av kvalitet i barnehagen: Fylkesmannen skal på fleire området arbeide med tiltak for å auke kvaliteten i barnehagane, mellom anna:

- bidra til vidareføring av satsinga Vennskap og deltakelse - kompetansesatsing for barnehagetilsette til dømes tiltak for å ta i vare mangfalds- og likestillingsperspektivet
- bidra til implementering av rettleiaren Barns trivsel – voksnes ansvar gjennom samarbeid med relevante aktørar
- informere om tiltaka for rettleiing av nyutdanna barnehagelærarar

Økonomisk likeverdig behandling: Prioritere informasjon knytt til kommunane sin praktisering av forskrift om likeverdig behandling ved tildeling av offentlege tilskot til ikkje-kommunale barnehagar

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Retten til barnehageplass:

Ut frå Fylkesmannens vurdering oppfyller kommunen retten til barnehageplass.

Rekruttering:

Kommunen hadde 2 av 6 styrarar på dispensasjon frå utdanningskravet i des. 2012. Ingen av dei 7 pedagogiske leiarane var på dispensasjon. Andel styrarar og pedagogiske leiarar på disp. vart då 15,4% mot fylkessnitt på 17%. Dette tyder på ei viss rekrutteringsutfordring. Sett i forhold til SSB sine prognosane for befolkningsutviklinga, vil behovet for tilsette i barnehagane gå noko ned på litt lenger sikt (2020- 2040).

Likestilling:

Det var ein mannleg tilsette i basisverksemda i barnehagane i Gjemnes i 2012. Dette utgjer 2,7% mot 4,5% i heile fylket og 7,5% for landet.

Innhaldet i barnehagen og utviklinga av kvalitet i barnehagen:

Fylkesmannen sin kjennskap til barnehagesektoren kjem i det siste frå gjennomført tilsyn hausten 2012. Det vart der avdekka eitt avvik, og gitt pålegg om at kommunen må gjennomføre tilsyn med barnehagane.

Økonomisk likeverdig behandling:

Gjemnes kommune har fire kommunale og to private barnehagar. Fylkesmannen har ikkje mottatt klage etter forskrift om økonomisk likeverdig behandling av kommunale og ikkje kommunale barnehagar.

Nøkkeltal for barnehageområdet for 2012

Indikatorar	1557 Gjemnes	KOSTRA gr. 2	M&R	Landet u/ Oslo
Del av barn 1-5 år med barnehageplass	102	89	93	91
Del av barn i barnehagane som er minoritetsspråklege	3,8	8,1	8,3	10,1
Del av barn i barnehagar i kommunale barnehagar	73	72	49	51
Del av tilsette med førskolelærerutdanning	24,4	31	29,3	33,7
Del av assistentar med fagutdanning eller tilsvarande	61	38	28	29
Del av tilsette i barnehagane som er menn	2,8	4,3	4,5	7,5
Korrigerte brutto driftsutgifter til kommunale barnehagar per korrigert opphaldstime (kr)	62	54	52	52
Kommunale overføringar av driftsmidlar til private barnehagar per korrigert opphaldstime (kr)	40	30	34	37
Styrka tilbod etter barnehagelov(kostra-funksjon 211) og spesialpedagogisk hjelp etter opplæringslov (§ 5-7)				
Andel av barn i barnehagar som får ekstra ressursar til styrka tilbod (f 211)	14,7	13,7	14,3	15,4
Brutto driftsutgifter per barn som får ekstra ressursar etter funksjon 211	0??	61683	63437	62484
Andel barn i barnehagar med spesialpedagogisk hjelp etter oppl. § 5-7	4,9		2,8	2,1
Årstimar hjelp per barn etter § 5-7	309		410	518
Fordeling av timar på (spesial)pedagog/ assistent etter § 5-7	92/8		38/62	56/44

Dialogpunkt

- Korleis tek kommunen i vare si rolle som barnehagemynde?
- Korleis er no status for tilsynsverksemda overfor barnehagane i kommunen?

6.3 Grunnskule

Med grunnopplæring meiner vi grunnskule og vidaregåande opplæring. Opplæring på grunnskulenivå er eit kommunalt ansvar, medan fylkeskommunen har ansvar for opplæringa på vidaregåande nivå. I tillegg kan private skuleeigarar tilby grunnopplæring.

Fylkesmannen medverkar til kvalitetsutvikling av grunnopplæringa gjennom rapportering, vurdering og rettleiing. Fylkesmannen utøver dessutan tilsyn, ser til at vedtak er lovlege og handsamar klagesaker knytt til grunnopplæringa.

Fylkesmannen koordinerer avvikling av sentralt gjeve eksamen i vidaregåande opplæring.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Læringsmiljø: Elevane har rett på et læringsmiljø som fremmar helse trivsel og læring (jf opplæringslova § 9a-1). Status på området kan indikerast gjennom resultat frå elevundersøkinga for indikatorar relatert til læringsmiljøet.

Fylkesmannen har i perioden frå hausten 2010 og fram til i dag ført tilsyn med kor godt skulane arbeider med skulemiljøet på områda førebygging, individuelt retta arbeid og brukarmedverknad. FM har gjennom prosjektskjønnsmidlar i 2011 og 2012 støtta prosjekt som siktar mot å utvikle skulane sitt systematiske arbeid med temaet.

Ressurssituasjonen: Fylkesmannen følgjer med på utviklinga av ressursbruken i skulen, herunder andel elevar som får spesialundervisning og kor stor andel av ressursane som blir brukt til spesialundervisning kontra ordinær undervisning. Ein auke i bruken av spesialundervisning som medfører reduksjon av ressursar til ordinær undervisning er etter FM si vurdering ei uønska utvikling. FM har dei siste åra presentert statistikk på området på arenaer med kommunane og sett fokus på utviklinga. FM har gjennom prosjektskjønnsmidlar i 2011, 2012 og 2013 støtta prosjekt som siktar mot å forbetre kommunane, skulane og PPT sitt arbeid med spesialundervisninga.

Tilstandsrapporten og skuleeigar sitt ansvar: Fylkesmannen har fokus på at skuleeigar brukar tilstandsrapporten etter opplæringslova § 13-10 som grunnlag for drøftingar og når ei skal ta avgjerdsler på politisk skuleeigarnivå.

Fylkesmannen samarbeider med KS og M&R fylkeskommune om skuleeigarprogrammet «Den gode skuleeigar» som blir gjennomført i 2013 og 2014. Rindal kommune deltek i programmet.

Vurdering for læring: Overordna målsetting er å legge til rette for at skuleeigar og skular kan vidareutvikle ein vurderingskultur og ein vurderingspraksis som har læring som mål. Dette er ei fireårig satsing som har vart frå hausten 2010. Møre og Romsdal er med i 4. pulje som starta no våren 2013.

Ungdomstrinnssatsinga: På grunnlag av Meld. St. 22 *Motivasjon – mestring – muligheter* (Ungdomstrinnsmeldinga), er det frå sentralt hald utarbeidd ein eigen strategi for gjennomføring av satsinga på ungdomstrinnet i fem år framover. Målsettinga er eit meir praktisk, variert, relevant og utfordrande ungdomstrinn som skal auke elevane sin motivasjon og læring. Regjeringa gjer tre hovudgrep som skal bidra til dette: innføring av valfag, auka fleksibilitet og prioriterte verkemiddel for utvikling av forbetra undervisning i den ordinære opplæringa.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Det har vore variasjonar dei siste åra i kor ofte elevane i kommunen seier at mobbing førekjem, både på 7. og 10 trinn. Tala for 10. årstrinn viser nivå som er betre enn landssnitt og fylkessnitt i 2008, 2009 og 2010, dårlegare i 2011, betre igjen i 2012, men dårlegare i 2013. Hausten 2013 melder nær 10% av elevane at dei blir mobba fleire gonger i veka. Tilsvarande for 7. årstrinn vise gjennomsnittleg score dei fleste åra, unnataka er vår 2010 med lågt score, men haust 2013 viser svært høgt score. Ingen 7.- klassingar melder at dei blir mobba 2 til 3 gonger i månaden eller oftare hausten 2013!

Ressurssituasjonen:

Gjemnes kommune endra skulestrukturen frå skuleåret 2008/09 til 2009/10. Gjemnes og Torvikbukt skular blei lagt ned. Samstundes blei det etablert privat skule i Torvikbukt. Endringa førte til noko reduksjon i gjennomsnittleg gruppestorleik (frå 10,3 til 11,5). Andel elevar med spesialundervisning auka same året frå 6,7% til 9,2%. Grafen under viser endringar i gruppestorleik og andel elevar med spesialundervisning dei siste 12 åra. Privatskulen er ikkje med i dette talgrunnlaget. Torvik skule har no noko større lærartettleik enn den tilsvarande kommunale skulen hadde.

Vurdering for læring:

Gjemnes kommune er ikkje direkte med i satsinga Vurdering for læring. Denne nasjonale satsinga går ut på å auke kvaliteten på elevvurderinga, som eit virkemiddel til betre læring for elevane. Det er andre kommunar i fylket og i Romsdal med i satsinga og det er meininga at desse skal bidra til spreiding av kunnskapen dei får gjennom satsinga også til andre.

Ungdomstrinssatsinga:

Satsinga er i starten og kommunane har våren 2013 blitt invitert til ei kartlegging av kompetansebehov innanfor dei prioriterte områda. Det vil blir gitt tilbod om støtte til skulebasert kompetanseutvikling til alle ungdomsskulane i landet med oppstart anten hausten 2013, 2014, 2015 eller 2016. Det blir viktig at kommunane, ut frå eigne planar og behov, legg opp ein eigen strategi for satsinga. Det bør der klargjerast om og korleis dei vil utnytte tilboda om støtte frå eit høgskulemiljø, og korleis dei legg opp utviklinga av ungdomstrinnet også utanom perioden på tre semester der dei får ekstern bistand. Gjemnes er sett opp i pulje 2 med oppstart av bistand frå høgskulemiljø frå og med hausten 2014. Tilbodet er gått ut til kommunen frå Utdanningsdirektoratet.

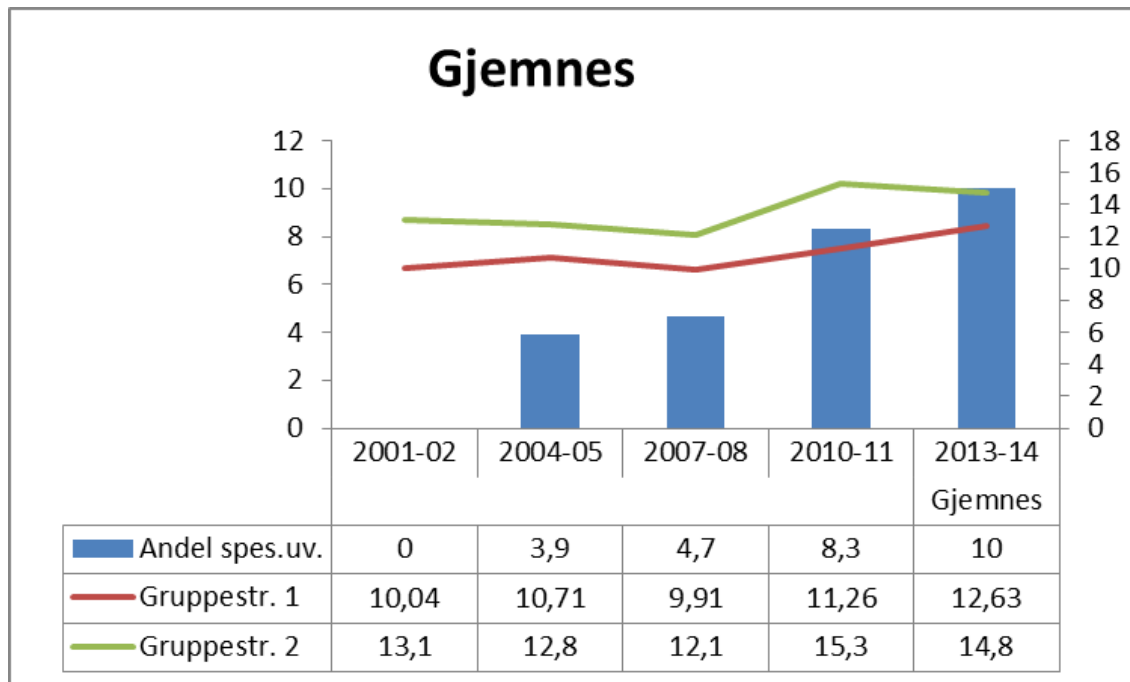
Skulefagleg kompetanse på kommunenivå:

Opplæringslova § 13-1 fjerde ledd seier at kommunane skal ha skulefagleg kompetanse i kommuneadministrasjonen over skulenivå. Ettersom Fylkesmannen forstår er dette i Gjemnes no ordna ved at ein eller to rektorar har funksjonen. Dette kan vere ei utfordring i forhold til regelverket, avhengig av organisering av ordninga.

Nøkkeltal for grunnskoleområdet for 2012 (tal for 2013/14 i parentes)

Indikatorar	1557 Gjemnes	KOSTR A- grupp e 2	M&R	Landet u/ Oslo
Elevar per kommunal skule	156	129	164	206
Gjennomsnittleg gruppestorleik, 1.-10.årstrinn	12,1(12,6)	11,6	13 (13)	13,5 (13,5)
Del av elevar i grunnskolen som får spesialundervisning	10,3 (10)	10,7	9,3 (8,9)	8,6 (8,3)
Del av elevar i grunnskolen som får særskilt norskopplæring	1,9	3,5	4,6	5,5
Del av timar til spesialundervisning av lærartimar totalt	12,7 (11,9)	19	19,2 (18,0)	18 (17,8)
Del av elevar i grunnskolen som får tilbod om skoleskyss	61	48	29	24
Gjennomsnittleg grunnskolepoeng	41,3	..	40,3	39,9
Andel elevar med direkte overgang frå grunnskole til vidaregåande opplæring	100	98,7	98,1	97,9

Utviklinga av prosentdel elevar med spesialundervisning sett opp mot lærartettleik (gruppestorleik) dei siste tolv åra.

Tilsyn 2009-2013:

Fylkesmannen hadde i 2010 tilsyn med kommunen si etterleving av klassesdelingsreglane. Det vart avdekket eit mindre avvik som raskt blei rettet.

Klagesaker 2011-13:

Det har ikkje kome inn klager på standpunktkarakterar i 2011 eller i 2013. I 2012 fekk vi inn 2 klager, og begge vart sendt tilbake for ny handsaming.

Det har ikkje vore sendt over klager til Fylkesmannen på områda spesialundervisning (§5-1), spesialpedagogisk hjelp til førskulebarn (§5-7) eller psykososialt skulemiljø (§9A-3) i 2011. I 2012 var det ei klage på psykososialt skulemiljø, klagar fekk her medhald. I 2013 var det ei klage på spesialundervisning, klagar fekk ikkje medhald.

Dialogpunkt

- Korleis arbeider kommunen med å følgje opp skulane sitt arbeid med skulemiljøet?
- Korleis er den skulefaglege kompetansen på kommunenivå no tatt i vare?
- Korleis har kommunen tenkt å leggje opp arbeidet med ungdomstrinnsatsinga – kva utfordringar ser kommunen?

Kap. 7 – Helse og sosial

Gjennomføring av samhandlingsreforma vil kreve ekstra merksemd i åra framover.

- Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet
- Kommnehelse
- Pleie og omsorg
- Sosialtenesta
- Barnevern
- Gjennomføring av helsehjelp med tvang
- Psykisk helsearbeid
- Rusfeltet

7.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet

Fylkesmannen er et forvaltnings- og kompetanseorgan og skal medverke til å gjennomføre nasjonal politikk i helse- og omsorgssektoren regionalt og iverksetting av sektorpolitikken gjennom kommunane. Fylkesmannen skal drive rådgiving mot sentrale myndigheter, kommunane, fylkeskommunane, helseforetaka, frivillige organisasjonar og befolkninga. Dette inneber blant anna å informere, rettleie og gi råd innan helse- og omsorgslovgivinga, sosiallovgivinga og barnevernlovgivinga.

Gjennomføring av samhandlingsreforma vil kreve ekstra merksemd i åra framover. Vidare har Fylkesmannen oppgåver knytt opp mot kvalitetsutvikling og prioritering i helse- og omsorgstenesta. Fylkesmannen har gjennom eit eige fullmaktsbrev fullmakt til å forvalte ulike tilskotsordningar.

Fylkesmannen skal, som tilsynsmyndigheit, ha kunnskap om barns oppvekstforhold, befolkningas levekår, helsemessige forhold i befolkninga og behov for barnevernstenester, sosiale tenester i Nav og helse- og omsorgstenester. Fylkesmannen skal vidare kontrollere om tenestene blir utøvd i tråd med krav i barnevernloven, lov om sosiale tenester i Nav, lov om kommunale helse- og omsorgstenester, spesialisthelsetenestelova m.v. og gripe inn overfor verksemder som utøver sine tenester i strid med lovgivinga. Fylkesmannen skal føre tilsyn med alt helsepersonell og anna personell i kommune- og spesialisthelseteneste som yter helse- og omsorgstenester.

7.2 Kommunehelse

Dette delkapitlet omhandlar kommunens lovpålagde ansvar for legetenester og øyeblikkeleg hjelp, helsestasjonstenester, skulehelsetenester og førebyggjande helsearbeid. Desse tenestene er forankra i Lov om kommunale Helse- og omsorgstenester.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Legetenester

Fylkesmannen har eit følge-med ansvar når det gjeld forsvarlege legetenester og tilstrekkeleg legedekning i kommunane.

Fylkesmannen følgjer med i utviklinga av nye tilbod om øyeblikkelig hjelp i kommunane (ø-hjelp), korleis tilboda blir organisert og korleis samarbeidet med helseføretaket sikrar trygge tenester for befolkninga.

Fylkesmannen følgjer også med på prosessar omkring organisering av legevaktstjenester. Gjemnes er ein del av eit legevaktsdistrikt, med base i Kristiansund. Frå 2014 skal også nytt digitalt nødnett innførast i Møre og Romsdal. Fylkesmannen stiller seg positiv til legevaktssamarbeid, og er av den oppfatning at dette vil samla sett gjere tjenesten meir robust og kvalitetsmessig sett betre.

Førebyggjande helsetenester

Fylkesmannen har fokus på førebyggjande helsetenester og forvaltar tilskotsmidlar til etablering av frisklivssentral i kommunane.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Fastlegetenesta

I hht. Helfo har Gjemnes to fastlegelister, hvor en pr. 05.02.14 er «åpen». I tillegg har kommunen turnuslege. Fylkesmannen oppfatter fastlegetjenesten som stabil.

Fylkesmannen mottar få klager/henvendelser på helse- og omsorgstjenester fra Gjemnes. I 2013 behandlet som Fylkesmannen to rettighetsklager, hvor en omhandlende plass i sykehjem og annen vederlag i forbindelse med opphold i sykehjem. Begge vedtakene ble stadfestet, men i en sak måtte det innhentes ytterligere uttalelser/vurderinger.

Fylkesmannen mottok i 2013 fire vedtak om tvungen somatisk helsehjelp fra Gjemnes kommune, hvor alle var fattet ved «Indergårdstunet».

Med samhandlingsreforma i mente, vil behovet for legetilgang sannsynlegvis auke i åra som kjem. Det er derfor avgjerande at kommunen planlegg framtida med bakgrunn i dette.

Helsefremjande og førebyggjande arbeid

Gjennom føringane av samhandlingsreforma og nytt lovverk skal kommunen ha tilbod om helsefremjande og førebyggjande tenester for innbyggjarane. Gjemnes kommune har ikkje etablert frisklivssentral.

Helsestasjonsteneste og helseteneste i skolen

Årsverk i alt til førebygging, helsestasjon og skolehelseteneste ligg likt med tala frå 2010 til 2012. Frå 2013 har kommunen open helsestasjon for ungdom ein dag i veka (1.5 time).

Gjemnes kommune får kr 100 000 til styrking av helsestasjon- og skolehelseteneste innan dei frie inntekter for 2014.

Fylkesmannen har ikkje hatt klager, eller tilsyn med helsestasjon- og skolehelsetenesta på fleire år, og er ikkje kjent med kvaliteten på områda.

Dialogpunkt

- Korleis vurderer kommunen tilgangen på fastlege i kommunale oppgåver, eksempelvis sjukehjem, helsestasjon, miljørettet helsevern, både nå og i de kommende år?
- Ser kommunen behov for å gjere særlege tiltak for å rekruttere fastlegar til kommunen? Korleis vil evt. kommunen i framtida sikre dekning av fastlegar?
- Kva er den største utfordringa kommunen ser når det gjeld kommunal ø-hjelp, herunder organisering av akutt plasser, legevaktstjeneste med digitalt nødnett, legevaktsbemanning og ambulansetjenester?
- Inneber det lave antallet vedtak om tvungen somatisk helsehjelp at det i svært liten grad blir nytta tvang i helsetenesta i kommunen? Korleis sikrar kommunen tilbod om helsefremjande og førebyggjande tenester for alle innbyggjarane?
- Kva er den største utfordringa for kommunen i arbeidet med helsefremjande og førebyggjande tiltak?
- Kva plan har kommunen for styrking av helsestasjon- og skolehelsetenesta i 2014?

7.3 Pleie og omsorg

Pleie og omsorgstenestene i kommunen skal syte for at personar med hjelpebehov får forsvarleg og god hjelp i samsvar med sitt individuelle behov. Det gjeld tenester som til dømes sjukeheim, heimesjukepleie, praktisk bistand og rehabilitering.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Fylkesmannen har mange oppgåver knytt til dette tenesteområdet, mellom anna gjennom den nasjonale satsinga Omsorgsplan 2015, som no er utvida til 2020.

- Demensplan 2015 - Gode og forsvarlege tenester til personar med demens
- Kompetanseløftet 2015
- Kvalitet

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Demensomsorg

I 2010/2011 blei det gjennomført ei nasjonal kartlegging av tilbodet til personer med demens. I tillegg har Fylkesmannen sendt ut brev til alle kommunane for å følgje opp den enkelte kommune etter den nasjonale kartlegginga. Gjemnes kommune har ikkje svart på henvendinga.

Framtidige omsorgsutfordringar skal stå på dagsorden i det ordinære kommune- og økonomiplanarbeidet med spesielt fokus på: Eit helse- og sosialtenestetilbod som er tilpassa at talet på personar med demens og deira pårørande er aukande. Den nasjonale kartlegginga 2010/2011 viser at kommune ikkje har eigen Demensplan. Det er ikkje lovpålagt, men anbefalt.

Kommunen hadde ikkje demensteam, dagaktivitetstilbod og pårørandeskule ved kartlegginga i 2011. Kommunen har noe aktivitet på demensens ABC og skjerma eining.

Fra 01.01.2014 har kommunen oppretta ei demenskoordinatorstilling i 30 %. Denne har m.a. fast dag for henvendelsar ein dag i veka. Kommunen har også gått inn i eit interkommunalt samarbeid om pårørandeskole.

Kommunen er inne i sitt tredje år med en ABC-gruppe for demens. Våren 2014 startar ei ny gruppe.

Andel plassar i einerom i pleie- og omsorgsinstitusjonar (Enhet %)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kommunar i Møre og Romsdal						
Gjemnes	100	100	100	100	100	88.2
Møre og Romsdal	95.8	96.2	96.4	95.3	95.2	93.9
Landet	92.0	93.6	93.8	93.4	93.8	93.5

Gjemnes kommune har hatt 100 % andel plassar i perioden 2007-2011, men i 2012 var andelen 88.2% . Kommunen ligg 5,3 % under landsgjennomsnittet og 5,6 % under gjennomsnittet i fylket. (Kommunen opplyser at det er 100 prosent dekning av einerom for langtids plassar i sjukeheim. Kommunen rapporterer 4 korttids plasser fordelt på to rom (observasjon, rehabilitering) på same kostraskjema. Dette drar prosent dekning av einerom ned til 88,2.)

Fylkesmannen er av den oppfatning at det er viktig å halde fast på den tydelege nasjonale målsettinga om at personar som skal bu på institusjon over lengre tid, skal få tilbod om eige rom. Dette er også forankra i Forskrift om kvalitet i pleie og omsorgstenestane, som seier at kommunen skal utarbeide skriftlege nedfelte prosedyrar som søker å sikre at brukarar av pleie- og omsorgstenester får tilfredsstilt grunnleggande behov som tilbod om eige rom ved langtidsopphold.

System for brukarundersøkingar i heimetenesta og sjukeheim - Ja (1) og nei(0)

Region	2011	2012
Gjemnes	1	1

Gjemnes kommune har nytta brukarundersøking i sjukeheim og heimeteneste. Ei brukarundersøking kan vere nyttig for å få korrektiv til tenestene og for å måle effekten av nye tiltak.

Andel årsverk i brukarretta tenester m/ fagutdanning(Enhet %)

Kommunar	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Gjemnes	72	75	77	71	69	69

Det er eit mål for Kompetanseløftet 2015 i vårt fylke, at 90 prosent av dei tilsette i brukarretta pleie- og omsorgsteneste skal ha helse- og sosialfagleg utdanning. Det er eit ambisiøst mål, som krev felles initiativ frå både utdanningsinstitusjonar og kommunar. Gjemnes kommune har 69 % andel årsverk i brukarretta tenester med fagutdanning . Det er ein reduksjon på 3% frå 2007. Høgste andel i perioden 2007- 2012 var 77 % i 2009 .

Legetimar pr. veke pr. bebuar i sjukeheim

Region	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Legetimer per uke per beboer - lokal norm 2008
Gjemnes	:	0.75	0.18	0.18	0.21	0.18	0,34
Møre og Romsdal	0.26	0.26	0.29	:	0.33	0.38	
Landet	0,31	0,33	0,34	0,37	0,39	0,43	

Indikatoren viser gjennomsnittleg tal på legetimar pr. veke pr. bebuar i sjukeheim og buform med heildøgns omsorg og pleie. 0.25 timer tilsvarar 15 min. pr beboar.

I 2007 blei kommunane bedt om å talfeste kor mange legetimar som kreves for å oppfylle lovkravet om fagleg forsvarleg tenester og eigne krav til kvalitet på legetenesta i sjukeheim, basert på risiko- og behovsvurderingar. Gjemnes kommune sette 0,34 legetimar pr. veke pr. bebuar som lokal norm. Kommunen har ikkje nådd målet, det er eit avvik på 0.16 legetimar pr. veke pr. bebuar. Gjemnes kommune ligg 0,2 legetimar pr. veke pr. bebuar under gjennomsnittet i Møre og Romsdal og 0,25 under landsgjennomsnittet.

Det er framleis grunn til å ha eit sterkt fokus på utviklinga når det gjeld legetid i sjukeheimar og i pleie- og omsorgstenestene elles, spesielt med tanke på at bebuarane i sjukeheim ofte har fleire og meir komplekse helseproblem. Det er om lag 75- 80 % av bebuarane som har kognitiv svikt eller ein demenssjukdom. Kortare liggetid på sjukehus, auka vektlegging av korttids- og rehabiliteringsopphald og styrking av palliativ behandling stiller òg større krav til medisinsk-fagleg kompetanse i sjukeheim. Etter innføringa av Samhandlingsreforma er utbygging av akutt plassar og lokalmedisinske senter viktige verkemiddel for kommunane.

Dialogpunkt

- Korleis sikrar Gjemnes kommune at tilbodet er til passa talet på personar med demens?
- Har kommunen planer om å etablere dagaktivitetstilbod tilrettelagt for personar med demens?
- Har kommunen riktig normtall på legetimar pr. veke pr. bebuar i sjukeheim i 2013, basert på risiko- og behovsvurdering?
  - Kva vil kommunen gjer for å få einarom til alle?
  - Kva gjer kommunen for å auke andel årsverk med fagutdanning?
  - Kva pasientgruppe er det som har minst fagutdanna personell?

7.4 Sosialtenesta

Kommunens oppgåver på sosialtenesteområdet er knytt til Lov om sosiale tenester i NAV. Hovudoppgåva for det kommunale tenesteområdet i arbeids- og velferdsforvaltninga er å medverke til at fleire kan kome i arbeid, vidareutvikle arbeidet på fattigdomsområdet og sikre god forvaltning av lov om sosiale tenester i NAV.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Vi har fokus på korleis kommunen forstår og anvender lova og forskriftene, og om barn og unge sin situasjon blir vektlagt i sakshandsaminga. Kommunen har eit sjølvstendig ansvar for rett kompetanse i kontora, men fylkesmannen medverkar til kompetanseutvikling ved å legge til rette kurs og opplæring for tilsette.

Fylkesmannen ga i 2012/13 opplæring i sosialtenestelova i NAV, med tilhøyrande forskrifter og rundskriv over til saman 5 dagar.

Fylkesmannen har fokus på oppfølging av framandspråklege og flyktningar/innvandrar, og deira behov for sosiale tenester og hjelp til arbeid og integrering i samfunnet.

Fylkesmannen følgjer med i kommunen sitt arbeid mot fattigdom og sosial ulikskap, og forvaltar tilskot til utvikling av gode tenester.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Organisering/leiing/partnarskap/generelt: NAV Gjemnes har 4,5 stillingar, 2 kommunale og 2,5 statlege. Gjemnes kommune har i hovudsak lagt inn «minimumsløysning» i NAV kontoret (Lov om sosiale tenester i NAV). I tillegg har dei flyktning- og innvandringsteneste, det er meir enn 5 år sidan kommunen busette flyktningar. Dei har no sin tredje NAV leiar etter etableringa og han sit i rådmannens utvida leiargruppe, som har møte ein gong per månad. NAV Gjemnes samarbeider med rus/psykiatritenesta og har delansvar for rusområdet. Det er «Arbeid først» som gjeld og arbeidsledigheita var i desember lavast i fylket med 0,9 % og dei har eit godt samarbeid med næringslivet. Dei har vore opptatt av at arbeid framfor trygd, førebygger fattigdom og sosiale problem, derfor er sosialhjelpsutbetalinga svært lav.

Kvalifiseringsprogrammet: Ingen deltakarar per i dag, men dei har hatt fleire som no er i jobb eller studiar. NAV kontoret har god oversikt over brukarane og Oppfølgingsmodellen/Standarden er hjelpemiddel for å finne rett hjelp og tiltak til den enkelte.

Økonomi- og gjeldproblem: Gjemnes kjem dårlig ut i SSB sin statistikk over inntektsnivå i kommunen, dette merkar dei lite til sett i forhold til sosialhjelpsutbetalingane. Dei har likevel relativt mange som får gjeldsrådgjeving og fleire på økonomisk frivillig forvaltning. Dei har prosjektsamarbeid (støtta av AV-dir og fylkesmannen) med fleire nordmørskommunar og får hjelp av gjeldsrådgjevar i Kristiansund som besøker NAV Gjemnes ein gong i månaden. Då går dei grundig gjennom sakene, ofte saman med brukaren. Slik utviklar dei og kompetansen i kontoret.

Bustad: NAV Gjemnes har godt samarbeid med driftstenesta i kommunen om kommunale bustadar. Dei formidlar brukarars behov for bustad og blir hørt. Dei opplever ikkje å ha bustadmangel for vanskelegstilte eller utfordringar på dette området.

Barn og unge: Offentlig statistikk viser at Gjemnes har mykje barnefattigdom, utan at dei erfarer dette i praksis. Dei opplever ikkje å ha utfordringar på barnefattigdomsområdet og har derfor heller ikkje prosjekt på det. Dei har oversikt over unge som har falt ut av skulen eller som står i fare for å gjere det. Dei har i slike tilfelle samarbeid med fylkeskommunen si oppfølgingsteneste.

Rusproblematikk: Kommunen har ikkje store utfordringar med rusproblematikk, men at dette kan variere i tid og omfang. Dei som har slike problem dreg ofte til byane. Dei har derfor ikkje behov for rusprosjekt slik det er i dag.

Klagesaker: Det har ikkje vore klagesaker i 2013 eller hittil i 2014.

Tilsyn: Vi har ikkje hatt tilsyn på sosialtenesteområdet

Dialogpunkt

- Korleis fungerer partnerskapet mellom kommunen og NAV Møre og Romsdal?
- Kva gjer kommunen for å redusere negative konsekvensar av svak økonomi hos familiar med barn og ungdom? Både på systemnivå og i enkeltsaker.
- Korleis løyser kommunen eventuelle rusproblem som oppstår, kven har ansvaret for kva?

7.5 Barnevern

Ei kjerneoppgåve for barneverntenesta i kommunane er å undersøke saker der det er bekymring for barn. Ut i frå ei konkret vurdering av tilhøva kan barneverntenesta sette inn tiltak. Hjelpetiltak i heimen er mest vanleg, og det skal i desse sakene ligge føre ein tiltaksplan. I alvorlege situasjonar kan barnet takast under omsorg og plasserast utanfor heimen, anten i fosterheim eller i institusjon. Det er fylkesnemnda som tek avgjerd i slike tilfelle.

Statsbudsjetta dei tre siste åra (1011 – 2013) har hatt midlar til styrking av det kommunale barnvernet. Satsinga skal setja kommunane i betre stand til å utføre sine lovpålagte oppgåver etter barnevern-lovgjevinga. Det blir satsa både på fleire stillingar og på kompetanseheving. Dette er vidareført i statsbudsjettet for 2014.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Fylkesmannen skal følgje opp kommunane med tilsyn i barnevernet, samt følgje med på kommunen sine planar for styrking/utvikling av tenesta. Statsbudsjetta dei tre siste åra (1011 – 2013) har hatt midlar til styrking av det kommunale barnvernet. Det blir satsa både på fleire stillingar og på kompetanseheving. Dette er vidareført i statsbudsjettet for 2014. Fylkesmannen har ei rolle både med å fordele styrkingsmidlar og følgje opp resultatet av satsinga. Stillingane er finansiert gjennom øyremerka tilskot. Det er fordelt til saman 36,5 stillingar i vårt fylke frå 2011 til 2013. Satsinga skal setja kommunane i betre stand til å utføre sine lovpålagte oppgåver etter barnevern-lovgjevinga. Fylkesmannen skal følgje opp kommunane både med tilsyn og med kommunen sine planar for styrking/utvikling av tenesta. Gjemnes kommune fekk i 2011 kr 50.000 til kompetansestyking og samhandlingstiltak.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Gjemnes kommune har tre stillingar i barneverntenesta, og har ikkje fått midlar til nye stillingar. Statistikk viser ei høg bemanning i høve til barnetal i kommunen / barn med barneverntiltak. Det som kjenneteiknar barnevernet i Gjemnes er eit høgt antall barn under omsorg i høve til barnetalet i kommunen, men få barn med hjelpetiltak. Med bakgrunn i

mange omsorgssaker har kommunen hatt forholdsvis svært høge kostnader til barnevern, og har fått skjønnsmidlar på denne bakgrunn over fleire år.

Ei krevjande barnevernsak med internasjonalt tilsnitt hadde stort mediefokus i 2013. Fylkesmannen vart kontakta for å bidra med informasjon til kommunestyret om barnevernlova og korleis barnevernet arbeider. Anders Skorpen og Eli Karin Walle medverka ved kommunestyret i Gjemnes den 10.09.2013. Kommunestyret vedtok same dag å inngå i interkommunalt samarbeid med Kristiansund som vertskommune.

Ei stor utfordring i kommunen er samarbeid mellom ulike tenester. Det er utfordrande å ha tilstrekkeleg kompetanse og kapasitet i ein så liten kommune.

Dialogpunkt

- Tilhøvet mellom andre instansar og barneverntenesta / vert aktuelle saker meldt?
- Kor langt er kommunen komen med å inngå interkommunalt samarbeid?
- Korleis styrke barneverntenesta sin legitimitet?

7.6 Gjennomføring av helsehjelp eller omsorgstenester med tvang

Å yte helsehjelp eller omsorgstenester ved bruk av tvang er eit inngrep i pasienten sin sjølvråderett. Difor er rettstryggleiken særskild viktig ved denne typen tiltak. Fylkesmannen skal sjå til at regelverket er fylgt, og at det blir fatta vedtak om tvungen hjelp der dette er aktuelt.

Delkapitlet omhandlar tvang etter

- Pasientrettighetslova kap 4A
- Helse- og omsorgstenestelova kap 9

Fylkesmannen sine fokusområde:

Pasientrettighetslova kap 4A

Pasient- og brukerrettighetslova kapittel 4A tredde i kraft 01.01. 2009. Lova skal sikre at personar utan samtykkekompetanse, som motsett seg helsehjelp skal ha sin rettstryggleik ivareteken. I løpet av våren 2014 skal kommunen gjennomføre kurs for tilsette i vurdering av

samtykkekompetanse og bruk av tvang. Fylkesmannen driv opplæring og vegleing, samt etterprøver vedtak og behandlar klager.

Helse- og omsorgstenestelova kap 9

Fylkesmannen si hovudoppgåve i høve til bruk av tvang og makt overfor personar med psykisk utviklingshemming er sakshandsaming av kommunane sine vedtak om bruk av tvang og makt og avgjerder om skadeavverjande tiltak i naudsituasjonar. Gjennom si sakshandsaming og ved ulike tilsyn får fylkesmannen kjennskap til kommunane sin praksis på dette området. Dei siste åra har det vore fokusert på korleis kommunane kan sikre kvaliteten i tenestane til personar med psykisk utviklingshemming. Det er særleg lagt vekt på kva tiltak som kan settast i verk for å fylle lova sine krav om kvalifisert personell. I 2014 vil fylkesmannen gjennom sitt utviklingsarbeid fokusere på lova sine krav om fagleg og etisk forsvarlegheit, samt kravet om å arbeide med å finne andre løysingar enn bruk av tvang og makt.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Pasientrettighetslova kap 4A

Fylkesmannen har motteke 9 vedtak frå Gjemnes kommune sidan regelverket tredde i kraft. Eit sentralt spørsmål er om regelverket er kjent for kommunen. Ein har grunn til å tru at det er underrapportering på området, som kan bety at ulovlig tvang vert gjennomført. I beste fall kan det bety at tvang ikkje blir nytta. Eit sentralt spørsmål er om regelverket i tilstrekkeleg grad er kjent og teke i bruk.

I desember 2013 fekk Gjemnes kommune igjennom Kompetanseløftet 30 000 kroner for kompetansehevande tiltak til tilsette om vurdering samtykkekompetanse og bruk av tvang etter pasient- og brukerrrettighetsloven kap. 4A. Fylkesmannen håpar no at kompetansen på område aukast etter at det er satt i gang tiltak.

Helse- og omsorgstenestelova kap 9

Per 01.01.2013 hadde Gjemnes kommune rapportert at det blir ytt tenester til 13 personar med ei psykisk utviklingshemming over 16 år. Fylkesmannen har per i dag kjennskap til 4 saker knytt til helse- og omsorgstenestelova kapittel 9 i Gjemnes kommune. I periodar dei siste åra har kommunen nytta tvang utan at lova sine reglar om sakshandsaming er følgt. Ut frå dei opplysningane fylkesmannen har motteke kan det sjå ut som om kommunen har arbeidd med å rette opp tilhøva.

Dialogpunkt

- Korleis sikrar kommunen at midlane dei har motteke gir auka kompetanse, og at regelverket blir følgt på gjeldande område?

7.7 Psykisk helsearbeid

Dei kommunale helse- og omsorgstenestene omfattar tenester etter behov uavhengig av brukarens diagnose. Kommunen må difor sjå til at tilbodet til personar med psykiske helseproblem har omfang og kvalitet i samsvar med behovet. Kommunen må også syte for at tenestene har den kompetanse som trengs for å yte eit forsvarleg tilbod.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Fylkesmannen har i oppgåve å fylgje med på utviklinga i tenestetilbodet og medverke til auka kvalitets og kompetanse. Ein er spesielt oppteken av god koordinering mellom ulike tenesteaktørar og godt tverrfagleg arbeid.

Fylkesmannen skal gjere seg kjent med, og fylgje tenesteutviklinga på felte *psykisk helsearbeid og rusarbeid til barn, unge og vaksne* i den enkelte kommune, mellom anna gjennom å kvalitetssikre og sende inn rapporteringa frå kommunane.

I samarbeid med nasjonale og regionale kompetansesentra skal Fylkesmannen medverke til kvalitets- og kompetanseutvikling i lokalt psykisk helsearbeid og rusarbeid, gjennom råd, vegleiing og formidling av lovverk, nasjonale mål og faglige retningsliner. Dette arbeidet bør også involvere brukar- og pårørandeorganisasjonane og spesialisthelsetenesta. Fylkesmannen har gjennom si verksemd til hensikt å sjå rus-/og psykisk helsearbeid som eit fagfelt, noko som kjem til uttrykk i temasamlingane «Som ringar i vatn», der samhandling mellom kommunar og spesialisthelsetenesta står sentralt.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Gjemnes kommune har i snart to år organisert tenestene rus- og psykisk helsearbeid under same eining.

Slik Fylkesmannen tyder rapporteringstala på ressursbruk innan fagområdet psykisk helsearbeid (IS-24) har kommunen ikkje greidd oppretthalde nivået på tenestene etter opphøyr av øyremering av midlar etter 01.01.09. Mellom anna deltek ikkje kommunen lenger i Svanetunet Interkommunale psykiatriske dagsenter og ein kan heller ikkje sjå at behovet for desse tenetstane er dekt opp med tilstrekkeleg alternative tilbod.

Dialogpunkt

- Kva utfordringar ser kommunen når det gjeld behov innan psykisk helsearbeid i dag og framover?

7.8 Rusfeltet

Kommunen må ha tilstrekkeleg kompetanse når det gjeld rus.

Kommunane har ansvar for forsvarlege tenester til personar med rusproblem. Dette inneber mellom anna at kommunen må ha tilstrekkeleg kompetanse når det gjeld rus. I perioden 2008 -2012 har vi hatt opptrappingsplan for rusfeltet. Eit av dei viktigaste verkemidla i denne opptrappingsplanen var tilskot til kommunalt rusarbeid. Ordninga skulle stimulere kommunane til å sette kommunalt rusarbeid på dagsorden.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Sjå også punkt for psykisk helse.

Fylkesmannen skal i tillegg til oppgåvene knytt til psykisk helsearbeid i punktet over, fylgje med i kommunane sitt arbeid med å vidareføre tiltak innanfor rusområdet som vart finansiert gjennom tilskotsordninga.

Fylkesmannen har fokus på om kommunane har kompetanse i samsvar med behovet på rusområdet.

Det er tydelege føringar i fylkesmannen sitt oppdrag på fagfelte rus/psykisk helse om at barn og unge skal prioriterast. Førbygging er viktig, også på fagfelte rus og psykisk helse.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Gjemnes kommune hadde ikkje tilskot til kommunalt rusarbeid i perioden opptrappingsplan for rusfeltet varte.

Gjemnes kommune har en rusmiddelpolitisk handlingsplan frå 2012-2016 der det førebyggjande perspektivet for alle aldersgrupper er tydeleg. Fylkesmannen i samarbeid med Kompetansesenter for rusfeltet i Midt-Norge inviterte i oktober fleire kommunar på Nordmøre til ei dialogsamling med politikarar og administrasjon om alkoholpolitikk og planarbeid. Gjemnes kommune møtte der med fleire representantar.

Dialogpunkt

- Korleis har Gjemnes kommune organisert sitt rusarbeid for å gje tilstrekkelege og heilskaplege kommunale tenester til menneske med rusproblem?

Kap. 8 – Oppsummering

8.1 Generelt

Med *Kommunebilde for Gjemnes* har Fylkesmannen utarbeidd ein kortfatta situasjonsrapport for kommunen som samfunn og organisasjon. Søkelyset er retta mot Fylkesmannen sine fokusområde slik dette kjem til uttrykk gjennom embetsoppdraget frå dei ulike departement og direktorat. Eit viktig mål med dokumentet er at kommunen og Fylkesmannen kan ha dialog om ulike utfordringar og korleis ein kan kome fram til betre løysingar i lag.

Kommunen har på side utarbeidd *Kommunal planstrategi for Gjemnes* for perioden 2012 – 2016. Her blir viktige utfordringar for kommunen og strategiske val for å møte utfordringane nærare drøfta. Vidare blir både overordna planar etter plan- og bygningslova og planar for ulike kommunale tenesteområde nærare gjennomgått og vurdert. Kommunen har starta arbeidet med rullering av kommuneplanens samfunns- og arealdel. Samla inngår dette som eit viktig verktøy for samfunnsstyring og tenesteproduksjon.

8.2 Vidare dialog og samarbeid

Innhaldsmessig har dette dialogdokumentet retta søkelys mot følgjande hovudtema:

- Regional og kommunal samfunnsutvikling – plansamordning, kommuneøkonomi og interkommunalt samarbeid
- Justis og beredskap
- Helse- og sosial
- Oppvekst og utdanning
- Miljøvern og arealforvaltning
- Landbruk og bygdeutvikling

For kvart hovudtema er det lista opp ulike deltema, og til kvart av desse er det under overskrifta Fylkesmannen sitt bilde av kommunen gjort nærare greie for kommunens status i forhold til Fylkesmannens fokusområde og eventuelle andre relevante forhold. Under overskrifta Dialogpunkt peikar Fylkesmannen på utvalde innsatsområde der Fylkesmannen ønskjer nærare dialog med kommunen. På fleire av desse områda kan det vere aktuelt med vidare dialog og samarbeid. Fagavdelingane hos Fylkesmannen representerer her ein viktig kunnskapsressurs som vil kunne følgje opp med råd og rettleiing.

Fylkesmannens samla inntrykk er at Gjemnes kommune på dei fleste fagområde gjer ein grundig og systematisk innsats knytt til dei samfunnsoppgåvene og utfordringane kommunen står overfor. Dette omfattar arbeid både innanfor og på tvers av kommunale sektorar og fagområde. Krav om oppdatert fagkunnskap og krav til oppbygging av robuste faglege kompetansemiljø vil vere ei utfordring for mange kommunar; slik også for Gjemnes. Interkommunalt samarbeid og andre former for nettverksbygging vil her kunne vere aktuelt.

Vedlegg

Nokre aktuelle lenker til:

Statistikk

- Kommunestatistikk Møre og Romsdal
<http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/Kommunestatistikk>
- Fylkesstatistikk Møre og Romsdal
<http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/Fylkesstatistikk>
- Folkehelsestatistikk Møre og Romsdal
<http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/Folkehelsestatistikk>
- SSB/KOSTRA <http://www.ssb.no/kostra/>

Tabellar/figurar/kart

- Møre og Romsdal fylkeskommune/Plan og analyse/Kart og fagdata
<http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Kart-og-fagdata>

Planar/dokument m.m.

- Regional planstrategi 2012 – 2016 Møre og Romsdal
<http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Regional-planlegging/Regional-planstrategi>
- Fylkesplan for Møre og Romsdal 2013 – 2016
<http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Regional-planlegging/Fylkesplan>
- Riss <http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/RISS>
- Temp <http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/Konjunkturbarometeret-Temp>

Tilsynskalender sjå

Fylkesmannen i Møre og Romsdal; heimeside <http://www.fylkesmannen.no/More-og-Romsdal/>